

**”Näin lauloi emoni ennen”
– lauloinko minä samoin vai lauloinko ollenkaan?
Äitien lauluperinteen jatkuminen nykysukupolvissa**

Marja Riitta Topçu
Pro gradu -tutkielma
Etnomusikologia
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen Yliopisto
Maaliskuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

TOPCU, MARJA RIITTA: ”Näin lauloi emoni ennen” – lauloinko minä samoin vai lauloinko ollenkaan? Äitien lauluperinteen jatkuminen nykysukupolvissa
Pro gradu -tutkielma 55 s., 3 liites.

Etnomusikologia
Maaliskuu 2014

Pro Gradu- tutkielmassani käsittelen äitien laulamista lapsilleen. Tutkin kuinka perinne on säilynyt sukupolvesta toiseen, muuttuuko se ja jos muuttuu, niin kuinka. Yhtenä muuttavana tekijänä tutkin, onko äidin ammattimuusikkous sellainen seikka, joka muuttaa voimakkaasti lauluperinnettä. Käyn tutkimuksessa läpi äitien ja muiden lapsen läheisten eri tapoja ja tyylejä laulaa lapselle. Paneudun myös laulujen aikakauden merkitykseen, hengellisyyteen, lauluhetken läheisyyteen, kosketuksen merkitykseen sekä lastenmusiikin medioitumiseen nykyaikana.

Tutkimuksen aihe perustuu havaintooni, että moni lapsista ei enää tunne perinteisiä lastenlauluja. Samoin monet äidit ovat kertoneet, etteivät enää osaa laulaa eivätkä laula lapsilleen. Halusin saada selville, ovatko nämä yksittäistapauksia vai onko kyseessä laajempikin ilmiö. Onko ikiaikainen äidin lapselle laulamisen perinne katkeamassa? Vai onko se välineellistymässä ja muuttamassa muotoaan?

Tutkimusta varten olen haastatellut äitejä jakaen heidät kahteen ryhmään sen perusteella, ovatko he saaneet musiikin ammattillisen koulutuksen ja toimivat musiikin ammattilaisena vai toimivatko he muissa ammateissa ja musiikki on korkeintaan heillä harrastuksena. Vertailen ammattimuusikkoäitien ja ns. tavallisten äitien vastauksia ja teen niistä päätelmiä. Aineistoa kertyi neljän sukupolven jatkumolta. Sukupolvijako ei ole tarkkarajainen vaan haastateltavien sukupolvet sekoittuivat ajallisesti. Olen tutkimuksessani käyttänyt aineistona myös psykologian ja neuropsykologian tutkimuksia koskien laulun, äänen ja kosketuksen merkitystä lapsen varhaiselle kehitykselle.

Vastausten analysoinnin perusteella voi päätellä, että äitien, isien ja isovanhempien laulaminen on edelleen voimissaan. Ammattimuusikkous ei muuta tätä perinnettä muuten kuin että laulut tulevat lauletuksi lapselle ehkä sävelpuhtaammin ja rytmisemmin. Laulamisen rinnalle on noussut nykyaikana vahvasti myös median kautta tuleva musiikki.

Kiistattomasti voi todeta, että kodin ilmapiirillä ja musiikin harrastuneisuudella on vaikutuksia lapsen musiikilliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Tutkimus osoittaa, että huoli perinteen katkeamisesta on vielä enneaikainen, mutta se on osittain muuttamassa muotoaan.

Avainsanat: Lastenmusiikki, sukupolvet, lapsen kehitys, äitien laulu, perhe.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA ONGELMANASETTELU	3
2.1 Keskeiset tutkimuskysymykset	3
2.2 Aineiston hankinta	3
2.3 Haastatteluryhmien esittely	4
2.4 Tutkimusongelmat ja ennako-odotukset	5
3. KÄSITTEET JA TAUSTATEORIAT	6
3.1. Lapsen varhainen kehitys ja musiikin vaikutus siihen	6
3.2. Kosketuksen merkitys	9
3.3. Persoonapiirteet	11
3.3.1. Muisti ja muistamattomuus	11
3.3.2. Temperamentti	13
3.3.3. Esilläolo, ekshibitionismi	14
3.4. Sukupolvikysymykset	15
3.5. Aikakausten musiikin vaikutukset	16
3.5. Äidit ilman musiikillista ammattikoulutusta	18
3.6. Ammattimuusikkoäidit	19
4. ÄITIEN LAULAMINEN ENNEN JA NYT	20
4.1. Äitien laulaminen entisajan Suomessa	20
4.2. Äitien laulaminen nykyään	24
5. LAULAMISEN TAVAT	27
5.1. Laulun paikka ja aika	27
5.2. Suora laulu	30
5.3. Epäsuora laulu	31
5.4. Isän laulu	32
5.5. Muiden laulu	33
5.6. Laulu yhdessäolon muotona	34
5.7. Ajan sävelet	36
5.8. Hengellinen laulu	38
5.9. Medioitunut laulu	40
5.9.1. Mitä on lasten musiikki?	42
5.9.2. Yleistä lastenmusiikkitalenteista	43
5.9.3. Lasten musiikki tekijöiden näkökulmasta	44
5.10. Laulumateriaalin ja musiikillisen perinnön jatkumo	45
6. YHTEENVETO	47
6.1. Laulumateriaalista esiin nousevat seikat	47
6.2. Musiikillisen koulutuksen vaikutukset	48
6.3. Kodin musiikillinen perintö ja sen vaikutukset	50
6.4. Ennako-odotusten toteutuminen ja omat arviot	51
6.5. Jatkuuko jatkumo?	52

LÄHDELUETTELO	54
LIITTEET	56
- Haastattelulomake äideille	
- Haastattelulomake lastenmusiikin tekijöille	
- Haastattelulomake nuorisopsykiatrilille	

1. JOHDANTO

Moni nykyäiti on kertonut minulle, ettei osaa laulaa lapselleen. Heidän mukaansa heillä ei ole lauluja mitä laulaa, ei melodioita mitä hyräillä. Jossain muistojen joukossa on kuitenkin tieto siitä, että oma äiti tai mummo on joskus jotain laulanut. Törmään samaiseen ongelmaan hyvin usein myös työssäni musiikkioppilaitoksen viulunsoiton opettajana. Opetusmateriaali alkeisvaiheessa koostuu lähes yksinomaan lasten- ja kansanlauluista. Nämä pienet ja yksinkertaiset laulut tuntuvat olevan nykyoppilaille täysin tuntemattomia, vaikka heidän vanhempiansa ikäluokka ne vielä tuntee. Moni nykyisistä soitto-oppilaistani kertoo oppineensa laulamaan lauluja musiikkileikkikoulussa ja sittemmin koulussa, kotona musiikkiperinne on siirtynyt pikemminkin äänitteiden välityksellä kuin suullisena perintönä. Nämä opitut laulut ovat yleensä uudempaa, viime vuosikymmeninä tai viime vuosina tehtyä lastenmusiikkia.

Keskustellessani kodin lauluperinteestä vanhempien kanssa moni äiti toteaa, ettei osaa laulaa lauluja oikein ja siksi ei koskaan laula lapselleen. Moni kokee, että äidin on osattava laulaa oikein ja puhtaasti, ennen kuin lapselle voi laulaa kahdenkeskisissä hetkissä. Onko nyt käymässä niin, että nykyajan suorituspaineeet ovat katkaisemassa äitien lauluperinteen ketjun? Asettaako nykyajan yhteiskunta paineita jopa äidin ja lapsen normaalille vuorovaikutukselle?

Toisaalta voi kysyä, aiheuttaako järjestelmällinen musiikkikoulutusputki (”vauvasta vaariin”) sen, että perinteiset, helpot ja yksinkertaiset lastenlaulut jäävät unhoon uusien, modernien lastenlaulujen tulon myötä. Aiheutuuko tästä myös liikaa paineita nykyäideille, ja oma musiikkisuhde lapsen kanssa painetaan tietoisestikin syrjään, ikään kuin hävetään omia pieniä, epävireisiäkin ”jollotuksia”.

Entäpä tekniikan kehittymisen ja median mukanaan tuomat uudistukset. Olemmeko pian tilanteessa, jossa lapselle suunnattu musisointi tulee pelkästään television, äänitallenteen tai internetin välittämänä? Onko tämä uhka vai vain muodonmuutos perinteen jatkamisen tavoissa? Kokeeko lastenmusiikin ammattilainen puolestaan olevansa lenkki tai väylä perinteen jatkumossa antamiensa konserttien ja tekemiensä äänilevyjen välityksellä?

Yllä mainitut oletukset ovat sen verran vahvoja, että on pohdittava, ovatko ne vain satunnaisen, omakohtaisen kokemuksen synnyttämiä vai onko niillä yleisempää totuus pohjaa. Jos oletukset pitävät paikkansa, perinteestämme on katoamassa yksi tärkeä kulttuurinen elementti ja äidin ja lapsen välinen vuorovaikutus olisi saamassa uusia muotoja samalla kadottaen jotain vanhaa.

2. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA ONGELMANASETTELU

Äitien lauluperinteen jatkumoa ei varsinaisena tutkimusaiheena ole selvitetty Suomessa aiemmin. Äidin ja lapsen väliseen kommunikointiin liittyviä tieteellisiä tutkimuksia on kuitenkin lukuisia määriä. Näissä on paneuduttu sikiöaikaiseen vuorovaikutukseen ja musiikillisen kehityksen ilmenemiseen vaikuttamalla asiaan jo sikiö- ja varhaislapsuusvaiheessa.

Äitien laulamista lapselle on käsitelty osa-alueena taiteellisessa tohtoritutkinnossa. Sari Kaasinen teki naisen elämään ja sen eri vaiheisiin liittyvän taiteellisen tohtorintyon, *Erään karjalaisen naisen laulut* (Kaasinen 2009), jonka yhtenä osana olivat kehtolaulut. Kaasinen ei kuitenkaan pohdi kehtolaulujen yhteisöllistä merkitystä tai siinä tapahtuneita muutoksia, jotka ovat oman tutkimukseni ydinkysymyksiä.

2.1. Keskeiset tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa selvitän lauluperinteen siirtymistä äidiltä lapselle useamman sukupolven ajalta. Kartoitan myös, onko varhainen musiikkisuhde syntynyt jonkin muun perheenjäsenen tai sukulaisen kanssa äidin sijasta. Ylipäätään tutkin, mistä informanttiäitien laulut ovat saaneet alkunsa ja kuinka ne siirtyvät eteenpäin sukupolvelta toiselle. Pohdin tutkimuksessa myös, vaikuttaako äitien musiikillinen koulutus perinteen siirtymään ja miten mahdollinen vaikutus ilmenee. Kartoituksella en kuitenkaan pyri vetämään johtopäätöksiä tai esittämään varmoja totuuksia siitä, tuleeko meidän kaikkien äitien laulaa lapsillemme ja syntykö näin entistäkin musikaalisempi sukupolvi. Väistämättä materiaalista nousee esiin myös tähän liittyviä aiheita ja selvennyksiä.

2.2 Työtavat

Ongelmanasettelu perustuu omaan kokemukseeni musiikkioppilaitostyössä, työhistoriani aikana vanhempien ja oppilaiden kanssa käymieni keskustelujen innoittamana. Työtavoikseni valitsin haastattelut, sekä kirjallisena että suullisena. Jokainen haastateltava sai ensin kyselylomakkeen, johon hänellä oli aikaa vastata kaikessa rauhassa. Suulliset haastattelut sovittiin ja tehtiin pitkällä aikavälillä. Osa

haastatteluista on tehty puhelimessa pitkien välimatkojen vuoksi. Kaikki haastattelut tulivat vain allekirjoittaneen tutkimuskäyttöön.

Haastateltaville on ollut tärkeää, että heidän identiteettinsä pysyy tuntemattomana, sillä vastauksissa on käsitelty arkaluontoisiakin aiheita lapsuudesta. Olen nimennyt haastateltavat musiikkioppilaitoksen opettajia koskevilla symboleilla MO 1-7 sekä äitien lyhenteillä ÄI 1-5. Näillä nimikkeillä olen erotellut ammatillisen musiikkikoulutuksen saaneet äidit ei-ammattikseen musiikin parissa työskentelevistä äideistä.

2.2 Haastatteluryhmien esittely

Ensimmäiseen haastatteluryhmääni kuului seitsemän musiikkioppilaitoksen opettajaa, iältään 45–58-vuotiaita. Haastateltavat valikoituivat satunnaisesti tuttavapiiristäni. Ainoat määreet olivat ammattimuusikkous ja äitiys. Määreenä on toiminut myös ammatillisen koulutuksen läpikäyminen musiikin alalla. Monet haastatelluista toimivat opetuksen ohella myös esiintyvinä taiteilijoina, joten ammatillisesti he eivät rajoitu vain musiikkipedagogeihin. Haastattelun aluksi en tiennyt heidän lapsuuden ja perhetaustoistaan mitään, joten ennakko-odotuksia ja -asetelmia ei tutkimuksen alussa ollut. Mukana oli musiikkileikkikoulun opettajia, musiikin perusteiden, pianon, sellon ja viulun soiton lehtoreita. Ammattikoulutus oli saatu konservatoriosta, ammattikorkeakoulusta tai yliopistosta. Perheiden lauluperinne on ollut joko suomen- tai ruotsinkielistä

Verrokkiryhmänä on äitejä, joilla ei ole ammatillista musiikillista koulutusta. He ovat iältään 34–50-vuotiaita, ikäryhmänä he ovat hieman nuorempia kuin ammattimuusikkoäidit. Tämä ikäjakauma vaikuttaa selvimmin vastauksissa koskien ajan säveliä ja heidän itsensä käyttämää musiikkia lastensa kanssa. Osalla heistä on nuoruudenaikaisia musiikkiopintoja, mutta ammatillisesti he ovat suuntautuneet muualle. Valinta on tässäkin ryhmässä satunnainen ja se ei perustu millään tavoin haastateltavien ammattiin. Rajaavana tekijänä on ollut vain se, etteivät he työskentele musiikin parissa ammatikseen ja heillä ei ole musiikkialan ammattikoulutusta. Mukana on peruskoulun opettajia, sairaanhoitajia, opiskelijoita ja tanssinopettajia.

2.3 Tutkimusongelmat ja ennakko-odotukset

Haastatteluissa olen pyrkinyt selvittämään, onko lauluperinne jatkunut haastateltavilla useamman sukupolven ajan ja voidaanko ylipäättään puhua äitien lauluperinteen jatkumosta heidän kohdallaan. Aikajanallisesti haastatteluista saadut tiedot kattavat yli sata vuotta, 1895–2012, sisältäen neljä sukupolvea haastateltavien isovanhemmista heidän lapsiinsa. Tänä aikana on tekninen ja yhteiskunnallinen kehittyminen ollut nopeaa. Äidit ovat siirtyneet pois kotoa työelämään ja lapset ovat hoidettavina kodin ulkopuolella.

Ensisijaisena tutkimuskohteenani on äitien laulaminen lapsilleen ja sen jatkumo. Toissijaisena ilmiönä selvitän ammattimuusikkouden mukanaan tuomia haasteita ja mahdollisuuksia perinteen jatkamisessa. Kolmas aineistosta esiin nouseva kysymys on, korvaavatko tekniikan kehittymisen myötä äänitteet, kuvataallenteet ja internet osittain tai kokonaan aikuisen ja lapsen välisen musiikkikommunikon.

Muuttaako sitten muusikkous perinteen jatkumoa? Tuoko musiikillisen koulutuksen saaminen mukaan kriittisyyttä ja valikoivuutta laulujen suhteen? Lisääkö koulutus ja musiikillisten taitojen kasvu omien sävelmien muodostumista ja omien laulujen laulamista lapsille? Näihin kysymyksiin haen vastauksia haastattelujen ja kyselylomakkeen avulla.

Pidän tärkeänä selvittää, kuinka vanhempien ammatti ja kulttuurinen tausta vaikuttaa ja on vaikuttanut siihen, mitä haastateltaville on lapsena laulettu. Peilaan tutkimuksessa myös omaa lapsuuttani, minulle laulettuja lauluja ja omia kokemuksia musiikkikoulutuksen vaikutuksesta omaan musisointiini lapselleni.

3. KÄSITTEET JA TAUSTATEORIAT

Tutkimuksessani esiintyy joukko erilaisia käsitteitä, teorioita ja näkökulmia, jotka avaavat tutkimuskysymyksiä. Tässä luvussa esittelen pääkohdat niistä. Käsitteitä ei ole jaoteltu tai järjestetty niiden tärkeyden mukaan, vaan ne on esitelty pikemminkin tutkimuksen aikana esiin tulleessa järjestyksessä.

3.1. Lapsen varhainen kehitys ja musiikin vaikutus siihen

Lapsen musiikillista kehitystä on kuvattu erilaisilla teorioilla. Brunerin teoria (1974) jakaa lapsen kehityksen kolmeen eri representaatioprosessiin/vaiheeseen. Hänen mukaansa ajattelun kehittymiseen liittyy toiminnallinen, lapsen motoriseen ja kokemiseen liittyvä vaihe. Lapsi kokee ja liikkuu musiikin aiheuttamien reaktioiden mukaan. Musiikin kuulohavainnot muuttuvat kehon kautta liikkeiksi. Tämä toimii alkuna lapsen musiikilliseen ajatteluun ja käsitteenmuodostukseen. Toisessa representaativaiheessa musiikilliseen toimintaan voidaan liittää mielikuvia ja musiikillisia ilmiöitä. Tästä lapsi muodostaa oman musiikillisen mielenmaisemansa. Musiikki muuttuu sisäiseksi kuviksi ja näiden kuvien avulla lapsi pystyy muistamaan toistuvaa musiikkia ja samalla verrata sitä johonkin edellä kuultuun. Kolmas kehityksellinen vaihe on symbolisen ajattelun vaihe. Tällöin musiikkia voidaan jo määritellä sanoin, nuotein tai muiden musiikin symbolien avulla (Bruner, 1974, 313–324).

Lapsi ja äiti elävät tiiviissä äänisympäristössä alusta alkaen. Yhteys muodostuu jo odotusaikana. Kaarina Marjanen (2010) on tutkinut väitöksessään *The Bellybutton Chord* lapsen musiikillista kehitystä jo äidin raskausaikana. Marjasen mukaan odotusaikana äidin musiikkikokemuksella sekä -koulutuksella tuntuu olevan suuri vaikutus lapsen musiikillisiin valmiuksiin verrattuna myöhempään musiikkikasvatukseen. (Marjanen 2010, 26). Myös Minna Huotilainen toteaa, että kommunikaatio toimii jo sikiön kanssa ja osa tästä kommunikaatiosta on myös toistettavissa tieteellisesti sikiön tunto- ja reagoititestein. Huotilaisen mukaan vauva muistaa raskauden loppuaikoina soitettua musiikkia ja selkeästi on mieltynyt äidin laulamiin lauluihin, vaikka niitä joku toinen hänelle laulaisi (Huotilainen 2004, 14-16). Hilikka-Liisa Vuori puolestaan huomauttaa, että äidin ja lapsen äänellinen suhde alkaa jo

ennen syntymää ja äidin ääni saattelee lasta syntymään sekä toimii myöhemmässä vaiheessa rauhoittajana ja turvan tuojana. Vuori puhuu artikkelissaan myös äidin ja lapsen välisen ”äänisillan muodostumisesta” jopa äidin ja lapsen hengityksen kautta sekä lapsen ääntelyn ja siihen reagoivan äidin välillä. Myös äänten dynaamiset vaihtelut vauva tuntuu aistivan selkeästi hyvin varhaisessa vaiheessa (Vuori 2002)

”Laulavasta sylistä nousee laulava lapsi” toteaa Inkeri Ruokonen (Ruokonen 2001, 120) artikkelissaan *Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä*. Ruokonen painottaa musiikin olevan ensimmäisiä lapsen minuuden rakennusaineita ja toimivan kiintymyssuhteen vahvistajan myönteisesti. Tämä myönteinen perusturvallisuuden kokemuksen mahdollisuus säilyy läpi elämän, jos sellainen on lapselle suotu. Ruokonen toteaa, että neljä ensimmäistä vuotta ihmisen hermoston kypsymisessä ovat keskeisiä ja musiikin liittäminen kokemuksena ja vuorovaikutussuhteena voi ehkäistä ja tasoittaa kehityksen vaihteluja sekä edistää hermoston tasapainoista kehitystä. (Ruokonen 2001, 120). Minna Huotilainen painottaa, että äidin laululla ja juttelemisella vauvalle on tarkkaavaisuutta suuntaava ja tunteita tasoittava vaikutus ja niillä on lapsen tulevaisuuden kannalta merkittävä rooli (Huotilainen 2004, 16). Myös juuri valmistunut Helsingin yliopistossa tehty neurologinen tutkimus lasten reagoinnista ääniin tukee sitä, että kotona laulaminen merkittäväällä tavalla vaikuttaa lapsen musiikillisiin kykyihin ja aivojen kehitykseen. (Putkinen, Tervaniemi, Huotilainen 2012, 660).

Niin ikään Ruokonen painottaa perheen roolia lapsen varhaisen musiikkisuhteen kehittäjänä. Hän kuvaa perhettä lapsen musiikkikasvatuksellisenä kehtona ja jatkuvana kasvualustana. Toisaalta nykyaikana lapsi viedään aikaisempaa varhaisemmin päivähoitoon ja siellä luodaan monen nykylapsen suhde musiikkiin. Ruokosen mukaan lastentarhanopettajille ja muille esiopetuksen pedagogeille lankeaa suuri vastuu nykylasten musiikillisesta kasvatuksesta. (Ruokonen 2001, 121).

Ruokonen puhuu musiikista myös kulttuurisena muistina, joka on siirtynyt seuraaville sukupolville. Hänen mukaansa omaan kulttuuriin kuuluva musiikkitraditio toimii identiteettiä vahvistavana tekijänä. Toisaalta kuunnellessaan musiikkia maailman eri kolkilta lapsen musiikillinen kuva laajenee, ja tämä lisää suvaitsevaisuutta ja sivistyksellisen tiedon merkitystä lapselle (Ruokonen 1999, 76; 2001, 122).

Seuraava lapsen musiikillista kehitystä kuvaava taulukko on mukaelma Inkeri Ruokosen laatimasta yhteenvedosta, johon hän on yhdistänyt monia eri musiikillista kehitystä kuvaavia taulukoita.

0–1-vuotias

- tunnistaa äänen voimakkuuksia ja värejä, säikähtää voimakkaita ääniä
- tunnistaa äidin tai tutun hoitajan äänen ja vastaa siihen
- kokee ja ilmaisee tunteensa äänensävyissä

1–2-vuotias

- oma musiikillinen ilmaisu monipuolistuu
- alkaa imitoida laulua
- on kiinnostunut äänistä ja alkaa leikkiä ja muunnella niitä esim. suullaan

2–3-vuotias

- lapsi laulaa enemmän ja nauttii ilmaisustaan
- on kiinnostunut tuottamaan ja tutkimaan kotitaloudesta löytyvien tavaroiden ja astioiden ääniä
- reagoi ja toistaa rytmin kun se liittyy sanoihin

3–4-vuotias

- tunnistaa ja osaa loruja, osaa yhdistää niitä helppoihin parin sävelen lauluihin
- lapsi kehittää narratiiviset laulut
- lapsi tiedostaa sykkeen, melodian, tempon ja sävelkorkeuden
- ympäristön vaikutus näkyy selvemmin lapsen laulussa. Lapsi, joka on kotona ja päivähoidossa kasvanut musiikillisesti virikkeellisessä ympäristössä ja jolle lauletaan paljon, osaa ja haluaa itse laulaa sekä keksiä omia sävelmiä tai varioida tuttuja lauluja yhdistellen niitä omiksi versioikseen

4–5-vuotias

- laulaa spontaanisti ja osallistuu nauttien ryhmälauluun, jonka on juuri oppinut
- havainnoi eri ääniä ja kykenee jo tunnistamaan eri instrumenttien ääniä
- kykenee jo muistamaan ja laulamaan kokonaisia lauluja ulkoa, joskin pienin epätarkkuuksin
- kuuntelee musiikkia äänitteiltä opastettuna

5–6-vuotias

- laulaa opetettuja lauluja yhä tarkemmin
- lapsi on innokas aloittamaan soittimen soiton opiskelun
- ymmärtää harmonian ja sointujen olemassaolon

7–8-vuotias

- lapsi syventää 5-6-vuotiaana oppimiaan musiikillisia valmiuksia monipuolisesti
- lapsi ymmärtää musiikin symboleja kuvaamassa nuotteja, rytmiä sekä melodiaa. Tutustuu notaatioon ja musiikin muotoihin omissa laulu- tai instrumenttisävellyksissään.

(Ruokonen 2001, 125–126)

Taulukon perusteella voi päätellä, että lapsen musiikillisen kehityksen kannalta ennen kouluikää on kodilla ja vanhemmilla merkittävä rooli virikkeellisen musiikkiympäristön luomisessa, lapsen musiikillisen minäkuvan muotoutumisessa ja valmiuksissa vaikkapa musiikkiopintoihin. Ruokonen toteaa, että musisoimisen kautta lapsen ongelmanratkaisukyky ja luova ajattelu sekä tunne- ja sosiaalinen elämä kehittyvät ja aktiivinen musisointi antaa rakennuspalikoita lapsen maailmankuvan, itsenäistymisen ja itsetunnon muotoutumiseen ja kehittymiseen (Ruokonen 2001, 127, 132).

3.2. Kosketuksen merkitys

Äidin ja lapsen suhde odotusajasta ja yhteisistä ensihetkistä alkaen ei perustu vain äänelliseen kontaktiin. Lapsi aistii kosketuksen jo odotusaikana vatsapeitteiden läpi. Kosketuksen tavoilla ja määrällä on eri tutkimusten mukaan merkitystä. Yhdistettynä kosketus ja ääni tuottavat lapselle välineitä oman kehon ja minäkuvan hahmottamiseen ja ympärillä olevan maailman jäsentämiseen.

Vanhemman ja lapsen väliseen kommunikaatioon liittyy luontaisesti koskettaminen. Lapsi otetaan syliin sen itkiessä, lohdutetaan silittämällä. Koskettaminen ei liity vain lapsen rauhoittamiseen. Äideillä on myös luontainen tarve koskettaa, silitellä ja paijata lastaan.

Kosketuskontakti saa alkunsa jo sikiövaiheessa. Sikiön tuntoaisti kehittyy jo raskauden alkuvaiheessa sille tasolle, että sikiö tuntee ja aistii heikonkin kosketuksen ja pystyy vastaamaan siihen vastakosketuksella. Esimerkkinä tästä voi olla sikiön painaminen jalallaan vastaan äidin vatsanpeitteiden läpi, kun sitä kosketetaan vatsan päältä (Huotilainen 2004,14).

Ensimmäinen syntymän jälkeinen kosketus äidin ja lapsen välillä on jo synnytystilanteessa, kun lapsi nostetaan heti syntymän jälkeen äidin syliin. Lastenpsykiatri Jukka Mäkelä painottaa artikkelissaan *Kosketuksen merkitys lasten kehityksessä* (2005), että löytyy suoraa näyttöä kosketuksen määrän vaikutuksesta ihmisen hermostoon. Tästä esimerkkinä on kenguruhoito, jossa vastasyntynyttä keskosta hoidetaan osittain keskoskaapin sijasta ihokosketuksessa äidin tai isän kanssa peiteltyä tämän rintaa vasten. Hoidosta on tutkimuksia, joissa on käynyt ilmi että

keskosen paino nousee paremmin ja fysiologiset rytmit löytyvät helpommin hoidon seurauksena (Mäkelä 2005, 1545).

Vauvan hieronnalla saadaan myös kannustavia tuloksia. Mäkelän mukaan vauvat, joita hierotaan, osoittavat enemmän aktiivisuutta ja ovat kiinnostuneempia muista ihmisistä. On myös tutkimus, jossa isät hieroivat keskosvauvojaan. Tämän todettiin vahvistavan vauvan ja isän välistä vuorovaikutusta. Kosketus toimii myös stressinpoistajana. Unihäiriöt vähenivät myös hieronnan avulla (Mäkelä 2005, 1545).

Sue Gerhardt kuvaa lasta minäkuvan kehittymisen raaka-aineena ja taimena. Hän painottaa, että vauva kasvaa ja tasapainottaa tilaansa ympärillään olevien ihmisten mukaan. Gerhardtin mukaan jo varhaisessa vaiheessa vauva alkaa reagoida äidin yleiseen olotilaan. Jos äiti on masentunut, vauva tottuu nopeasti positiivisten tunteiden puuttumiseen ja muuttuu itsekin ilmeettömämmäksi. Vastavuoroisesti levottomien äitien lapset voivat olla ylivilkkaita ja oppivat jo varhain, että tunteet voivat räjähdellä itsestään ilman että niihin voisi vaikuttaa. Normaali hyvin hoidettu lapsi oppii pian itsekin palaamaan nopeasti ääritunteista takaisin miellyttävälle tasolle, kun vanhemmat ovat ensin sen tehneet hänen puolestaan vauva-aikana (Gerhardt 2008, 30,31).

Vauvojen tunteet alkavat aivan perustasolta. Sekä positiiviset että negatiiviset tunteet ovat hyvin kokonaisvaltaisia. Hitaasti vauva ottaa tunnistaa pysyvät hahmot eli yleensä vanhemmat ja malleja alkaa muodostua. Gerhardtin mukaan kyse on ihmisten pois-päin työntämisestä tai lähelle vetämisestä. Tämä muokkaa vauvan omia reaktioita ja toimintamalleja. Olennaisinta kuitenkin tuntuu olevan vanhemman läsnäolo ja tunneperäisten kokemusten saatavuuden määrä (Gerhardt 2008, 31-34).

Jukka Mäkelä kirjoittaa kosketuksen hoidollisista vaikutuksista. Tällä hän tarkoittaa vuorovaikutusta lapsen ja hänen rinnalleen asettuvan psyykkisesti riittävän jäsentynyttä aikuista, joka kykenee virittäytymään lapsen emotionaaliseen tilaan. Tällaisella lapsen ja vanhemman välisellä yhteydellä voi parhaimmillaan voimistaa myönteisiä tai vaimentaa kielteisiä lapsen kokemuksia (Mäkelä 2005, 1547).

3.3 Persoonapiirteet

Haastattelut olivat kahdenvälisiä ja niissä ja kyselylomakkeessa paneuduttiin hyvinkin henkilökohtaisiin muistoihin omasta lapsuudesta. Haastatteluissa ja kyselylomakkeiden vastauksista nousi esiin haastateltavien persoonapiirteitä, jotka vaikeuttivat tai omalta osaltaan veivät eteenpäin haastattelutilannetta tai kyselyyn vastaamista. Tällaisia piirteitä olivat esimerkiksi muisti, temperamentti ja jonkin asteinen ekshibitionismi, esilläolon halu. Moni haastateltavista tunnusti, että muistaminen on vaikeaa. Toisaalta aika tuntui kultaavan muistoja ja monet kertomukset lauluhetkestä olivat hienompia, kuin mitä ne oikeasti olivat olleet. Tämän toi esiin moni haastatelluista. Jokaisella meillä on varmaan hetkiä lapsuudesta, jotka ovat kirkkaina mielissämme ja omien kokemuksiemme ja myöhempien elämäntilanteiden myötä ne saavat ajatuksissamme erilaisia merkityksiä.

3.3.1. Muisti ja muistamattomuus

Haastattelujen ongelmana oli usein se, ettei informantti tuntunut muistavat lapsuutensa laulutilanteista oikein mitään. Haastatteluissa käsiteltiin asioita jopa viidenkymmenen vuoden takaa. Usein laulutilanne on saattanut olla niin itsestään selvä, luonteva ja osa arkielämää, ettei lapsi ole kiinnittänyt siihen mitään huomiota. Monet haastateltavat totesivat, että kodin musisointi on ollut niin luontevaa ja jatkuvaa, ettei sitä osaa erotella joihinkin selvärajaisiin hetkiin. Moni ei myöskään osannut pitää musiikkia jotenkin erityisenä elementtinä elämässä, vaan se oli jotakin mikä kuului normaaliin perhe-elämään.

”Sekavaa on muisteluni, kun ei muista niin ei muista! Ota näistä nyt sitten joku tolokku!” MO 1

”Muisti on kyllä ihmeellinen asia, jos jotain haluaa muistaa, niin varmasti muistaa kyllä. Unohtaminenkin voi olla tahdonalaista. Jos oikein kaivelen, niin voi olla, että äiti lauloi *Tuu tuu tupakkarulla*, mutta varmasti en tätä voi mennä sanomaan”. MO 2

Toisaalta arki on voinut olla niin ahdistavaa, että lapsi on tietoisesti sulkenut lapsuusmuistoja pois mielestä. Esimerkiksi vaikea äitisuhde on osaltaan vaikuttanut siihen, että jotkut informantit ovat aktiivisesti unohtaneet lapsuutensa tapahtumia.

”Ei mejän äiti mitään meille laulanut. Sillä oli niin kiire hoitaa omaa uraansa.”
MO 2

”Kysymyksiin vastatessa jouduin taas toteamaan sen tosiasian, että nämä tärkeät tunnemuistot suhteesta äitiin puuttuvat osittain. Äidillä ei ole ollut kykyä olla "psykkisesti läsnä".” MO 3

Haastattelin nuorisopsykiatri Päivi Pölöstä ja hän kertoi, että muistikuva äidin tai isän laulusta voi toimia myöhemmässä elämässä vaikkapa keinona rauhoittaa itseään. Jos muistikuva rauhoittelusta tai tyyntytelystä puuttuu tai sitä ei ole koskaan edes saatu, moni kokee itsensä turvattomaksi ja ahdistuksen hetkellä ovat hädissään, koska heillä ei ole sisäistä rauhoittavaa puhetta tai laulua (Pölönen 2012).

Myös Jukka Mäkelä puhuu stressitilanteiden hallinnasta ja kosketusmuistijäljen syntymisestä jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Jos lapsen stressitaso nousee hyvin suureksi jo varhaisessa elinvaiheessa ja hänellä ei ole ulkoapäin tulevia rauhoittavia signaaleja esimerkiksi äidin taholta, tämä voi vaikuttaa muistin jäsentymiseen hippokampuksessa ja hävittää vanhaa muistia. Mäkelän mukaan posttraumaattisesta stressistä kärsivillä lapsilla on todettu hippokampuksen surkastumista (Mäkelä 2005, 1547).

Pölönen on törmännyt työssään usein traumatisoitumisen aiheuttamaan muistamattomuuteen.

”Kun ihmiset eivät muista asioita elämänsä varrelta, on juuri tuo traumatisoitumisen seurauksena tapahtuva ns. dissosiaatio. Voimme unohtaa pitkiäkin ajanjaksoja elämästämme, joitain kipeitä tapahtumia, tapahtumiin liittyviä tunteita. Ja se on joissakin tilanteissa adekvaatti selviytymistapa, jotkut muistot voivat olla niin kipeitä, että ihmismielen hyvä selviytymiskeino on tuolloin unohtaminen, mielestä pois eristäminen, mutta joku asia myöhemmin voi saada aikaiseksi sen, että muistot alkavatkin tihkua, joskus jopa vyöryä.

Toisaalta jotkut asiat vaan unohtuvat, ja kun muistellaan jotain ajankohtaa elämässä, alkaa siihen liittyen nousta ne unohtuneetkin tai toisten, ehkä merkityksellisempien muistojen alle painuneet muistot pintaan. Tällaisista kuulen paljon.” (Pölönen 2012)

Muistamattomuuteen ei aina välttämättä liity mitään traumaa, vaan kuten Pölönen toteaa, joskus merkityksellisempänä pitämämme asiat vain syrjäyttävät ne ja aikojen kuluttua ne voivat taas nousta esille, jonkin toisen muistijäljen siivittämänä. Toisaalta traumat voivat olla niin syvällä piilossa, ettei niitä edes tunnista saati myönnä niiden olemassaoloa.

Näissä haastatteluissa muistamattomuuteen tuntui liittyvän enemmän lapsuusmuistojen jääminen merkityksellisempien asioiden ja muistojen alle kuin haastateltavien traumaattisen lapsuuden aiheuttamaa muistamattomuutta. Haastatteluista välittyi pikemminkin hyvin kauniita ja lämpöisiä muistoja omasta lapsuudesta. Kuten edellisessä persoonapiirteitä käsittelevässä kappaleessa jo totesin, elämäntilanteet ja persoonapiirteet saavat meidät usein näkemään ja muistamaan asiat tietyllä tavalla. Jopa omat uskomuksemme asioiden kulusta ovat voineet muuttaa muistinvaraisia kokemuksia ja niistä on tullut mielissämme yleisiä totuuksia.

Muistikuviiin monella haastateltavalla liittyi kuitenkin muisto jonkinasteisesta kosketuksesta. Tämä vahvistaa käytännössä myös aiemmin mainitsemiani Jukka Mäkelän (2005) ja Sue Gerhardtin (2008) tutkimuksissaan saamia tuloksia. Kosketusmuisti tuntuu olevan yksi vahvimpia muistitekijöitä lapsuudessa ja sen merkitys laulutilanteissa on ollut merkittävä etenkin lapsen ollessa pieni..

3.3.2. Temperamentti

Temperamentti muovaa tapamme käsitellä asioita ja ihmissuhteita. Todetaan, että jollakulla on voimakas temperamentti ja samalla annetaan hiljainen hyväksyntä sellaisellekin käytökselle, jollaista ei puolestaan rauhallisemman temperamentin omaavalta hyväksytä.

Yleisesti ajatellaan, että temperamentti on geneettistä, synnynnäistä ja perittyä. Sue Gerhardt esittää näkökulman, että raskaudenaikaisilla olosuhteilla on vaikutusta lapsen temperamentin muodostumiseen. Vaikuttavina tekijöinä ovat usein äidin stressi, tupakointi ja päihteiden käyttö. Nämä lisäävät lapsen epäsosiaalisen käyttäytymisen riskiä. Näihin yhdistettynä äidin hylkivät tunteet lasta kohtaan kasvattavat lapsen epäsosiaalisen käytöksen mahdollisuutta merkittävästi. Ei vain fysiologiset

haittavaikutukset vaan myös äidin vastavuoroisuuden puute aiheuttavat vahinkoa lapsen kehitykselle. Gerhardt toteaa, että on vaikeaa erottaa varhaisen ympäristön vaikutukset geneettisistä taipumuksista. Hän peräänkuuluttaa alalle lisää tutkimusta (Gerhardt 2008, 195–197).

Gerhardt painottaa, että vanhemman rooli lapsen varhaisiässä on ratkaiseva temperamentin muotoutumisessa. Hyvä vanhemmuus voi tasata lapsen temperamentin vaikutusta, olipa se millainen tahansa. Tunneperäisesti turvallisista lapsista kasvaa yleensä sosiaalisia aikuisia. Gerhardt käyttää termiä ”välttelevä kiintymys” niissä tapauksissa, jolloin lapsi kasvaa keskellä vanhempien riitelyä ja vihanpitoa joko toisiaan tai lasta kohtaan. Näissä tapauksissa lapsi usein kehittää sisäisen puolustusmenetelmän sellaisia tilanteita vastaan, jossa hän uskoo, että kaikki ihmiset suhtautuvat hylkäävästi hänen tarpeisiinsa kokea myötätuntoa ja saada ahdistuksensa tynnytettyksi (Gerhardt 2008, 197, 198).

Vaarana on, että jos vauvaiässä ei vakiinnuteta myönteistä äiti-lapsi suhdetta, voi tämä vaikuttaa heti seuraavaan lapsen kehitysvaiheeseen, taaperoikäisen sosiaalistamista hyväksyttävään käytökseen. Näin lapsi on jo ikään kuin valmiiksi puolustuskannalla ja odottaakin tylyä kohtelua uhmatessaan vanhempaansa. Tällöin vanhemman ainoiksi keinoiksi jäävät pelon lisääminen ja pakotteiden käyttäminen toivotun tuloksen saavuttamiseksi (Gerhardt 2008, 199).

Huono äiti-lapsi-suhde vaikuttaa myös fysiologisesti lapsen aivojen kehittymiseen. On näyttöä siitä, että laiminlyötyjen ja hyljittyjen lapsien aivot kehittyvät eri tavalla kuin hyväksytyksi tulleiden lasten. Tällaisille lapsille jää hermoverkkoon merkkejä ja odotuksia, ettei häneen jatkossakaan suhtauduta huomioiden ja positiivisesti (Gerhardt 2008, 199,200).

3.3.3. Esillä olo, ekshibitionismi

Esiintyvä taitelija tarvitsee halun olla esillä. Samoin voidaan ajatella vaikkapa opettajan työstä. On pystyttävä seisomaan suurenkin joukon edessä ja tuomaan asiansa esille. Tämä esilläolon halu ja tahto näkyy usein jo hyvin pienilläkin lapsilla. Moni haastateltava toi esille muistoja omista tahallisista tai tahattomista esiintymisistään

lapsuudessa. Näistä muistoista pääosin välittyi se, ettei lapsi kokenut esiintymistään tai esillä oloaan ahdistavaksi vaan päinvastoin, omasta halusta tapahtuneeksi.

Pölönen uskoo, että kodin merkitys esilläolon vahvistamisessa on voinut olla merkittävä. Lapsen kokiessa palkitsevana oman esiintymisensä ja esillä olonsa saadessaan kiitosta kotona, päivähoitossa tai koulussa, vahvistaa se usein käyttäytymisen toistumista. Myös huomion saaminen ylipäätään voi lisätä esilläolon halua. Tässä yhteydessä Pölönen tuo esiin myös temperamentin piirteet. Aktiivinen, sosiaalinen ja intensiivisesti reagoiva lapsi varmasti esiintyy mielellään (Pölönen 2012).

3.4 Sukupolvikysymykset

Jokainen äiti edustaa myös oman elinaikakautensa kulttuuria ja sen arvoja. Vanhimmat tämän tutkimuksen haastatteluissa esiin tulevat henkilöt, haastateltavien isovanhemmat, ovat syntyneet jo 1890-luvulla. Toisaalta nuorimpien haastateltavien vanhemmat ovat lähes samanikäisiä vanhimpien haastateltavien kanssa. Sukupolvimääreitä ei voi tehdä tässä tutkimuksessa vuosilukujen mukaan.

Sukupolvien määrittely ajallisesti tarkasti on melko vaikeaa, sillä niille ei voi antaa tarkkoja vuosimääreitä. Sukupolvitutkimuksessa ja -määrittelyissä pikemminkin sukupolvien eri jaksojen määrittäminen tapahtuu erilaisten murrosjaksojen kautta (Kurkela, luento 2011). J.P. Roos on tutkimuksessaan tavallisten suomalaisten elämänkerroista määritellyt ikäpolvet yhteiskunnan suurien murrosten mukaan. Näitä ovat olleet mm. sotien ja pula-ajan polvi (>1925 syntyneet), sotien jälkeisen jälleenrakennuksen polvi (1925–39), suuren muuton sukupolvi (1940-luvulla syntyneet) ja lähiöiden sukupolvi (1950-luvulla syntyneet). Karl Mannheim määrittelee sukupolvet enemmän poliittisesti. Hänen mukaansa merkittävä murros liittyy nuoruuden avainkokemukseen. Mannheimin määre ajallisesti sukupolvelle on vaihteleva, puolestatoista vuodesta kolmeenkymmeneen vuoteen. Vesa Kurkela jaottelee rytmimuusikkojen sukupolvet musiikillisten aikakausien mukaan ja tuo sukupolvimäärittelyn ajallisesti lähemmäksi nykypäivää (Kurkela 2011). Vaikka tutkimuksessani haastatellut äidit ovat pääsääntöisesti klassisen musiikin parissa työskenteleviä, ovat he kuitenkin olleet oman

aikansa nuoria ja kuunnelleet oman aikansa populaarimusiikkia ja saaneet siitä vaikutteita myös omaan muusikkouteensa.

Näiden jäsentelyjen lisäksi on hyvä muistaa, että elämä maalla ja kaupungissa on ollut hyvin erilaista aina 1980-luvulle saakka, jolloin median myötä yhtenäistymistä on tapahtunut. Eri sukupolvien aikana yhteiskunnallinen murros ja tekniikan kehittyminen on ollut hyvin erivauhtista.

Viimeisimpiä sukupolvitutkimuksia on Semi Purhosen väitös *Sukupolvien ongelma* (2007), jossa kirjoittaja jo esipuheessa toteaa, että sukupolven määrittäminen erityisten mittarien mukaan on ongelmallista ja sen määrittäminen myös monesti hämärtää asioita (Purhonen 2007, 9-10). Yhdeksi määritelmäksi Purhonen esittää selkeän perheen sisäisen sukupolvimäärittelyn, jolloin sukupolvet on helppo laskea ja pistää järjestykseen (Purhonen 2007, 15). Tätä määritelmää käytän omassa tutkimuksessani, toki jokaisen sukupolven ominaispiirteisiin vaikuttavat myös yhteiskunnalliset ja sosiaaliset murrokset, kuten sota, poliittinen herääminen ym.

Tutkimuksessa käsittelen laulamisen jatkumoa neljän sukupolven ajalta. Haastateltavien isovanhemmat ovat syntyneet 1890–1920-luvuilla, haastateltavien vanhemmat 1920–40-luvulla. Haastateltavat itse ovat syntyneet 1950–70-luvuilla ja heidän lapsensa 1970–2000-luvulla. Kuten vuosiluvut jo osoittavat, menevät eri sukupolvet ajallisesti lomittain ja päällekkäin. Sukupolven määrittäminen tässä tutkimuksessa muulla tavoin kuin perheensisäisenä järjestyksenä vaikeuttaisi ja hämärtäisi sukupolvimerkitystä lauluperinteen jatkumossa.

3.5. Aikakausiensa musiikin vaikutukset

Koska jaottelin sukupolvet perheensisäisenä järjestyksenä ja jo aiemmin totesin, että tällä tavoin määriteltynä ne ajallisesti menevät osin päällekkäin ja lomittain, en pysty tässä tutkimuksessa määrittämään musiikillisia aikakausia niiden mukaan. Näitä aikakausia ja ajan sävelmiä määrittävät pikemminkin yhteiskunnalliset murrokset ja audiotekniikan kehittyminen, jonka myötä myös musiikki ja sen ajalliset ilmiöt ovat levinneet nopeammin myös maaseudulle.

Radiolla on ollut merkittävä rooli ajan musiikin levittämisessä, etenkin haastateltavien vanhempien sukupolvelle. Sota-aikana radiossa esitettävän musiikin tyylejä ja määrää säädeltiin tiukasti.. Hallituksen propagandaelinten säätelemänä esitettiin paljon marssimusiikkia: ”Isänmaallista, mutta ei sotakiihkoista” kuten kyseisen propagandaelimen VTK:n (Valtion tiedotuskeskuksen) ja sen musiikkivastaavan Sulho Rannan antama määre kuului. Sota-aikana pyrittiin musiikin avulla pitämään yllä positiivisempaa mielialaa ja kansallistuntoa. Melankoliset kansanlaulut eivät sopineet tähän ajatukseen. Vuonna 1942 aloitettiin, edelleenkin toiminnassa oleva ohjelmakonsepti, *Lauantain toivotut levyt*, joka oli ja on ollut yksi seuratuimpia ohjelmia radiossa (Jalkanen 2003, 325, 326).

Vuosina 1945–62 keskityttiin Suomessa kansallisen identiteetin rakentamiseen myös musiikin keinoin. Sodan jälkeisenä aikana kahtiajako viihteen ja korkeakulttuurin välillä syveni entisestään. Tätä juopaa kaventamaan ilmestyi iskelmien ja elokuvien kansanomaisen musiikki, jolla oli pyrkimys toisaalta korkeakulttuurin kansanomaistamiseen, toisaalta kansankulttuurin hienostamiseen. Radio otti tuolloin voimakkaan kansanvalistajan roolin.(Kurkela 2003, 341- 342, 345).

Uusia ilmiöitä, kuten nuorisomusiikkia, käsiteltiin mediassa lapsellisuuden näkökulmasta. 1950- luvun nuorella laulajalla ei ollut vielä takanaan nuorisokulttuuria, koska sitä ei aiemmin edes tunnettu, vaan hän joutui käsittelemään asiaa olemalla pikkuvanha lapsi tai lapsellinen aikuinen. Myös rockmusiikki luokiteltiin tuolloin lapselliseksi ja sitä esittivät lapset tai varhaisnuoret. Näin oli helpompi tutustua uuteen ja outoon, kun se esiteltiin lasten välityksellä (Kurkela 2003,344).

1960-luvulla esiin marssitettiin perheyhtyeitä ja erilaiset kansanmusiikkisovitukset alkoivat olla suosittuja. Pokelan perheen esitykset televisiossa ovat varmasti kaikkien kuusikymmentäluvulla syntyneiden mielissä. Samanlaista perhemusiikkia teki Laurilan perhe. Monet näiden perheiden lanseeraamista lauluista ovat edelleen hyvin rakastettuja ja tunnettuja. Näitä lauluja laulettiin monessa kodissa ja perheiden yhteisillä retkillä.

Äänilevyteollisuuden kehityttyä ilmestyivät ensimmäiset iskelmätähdet. Myös tanssilavakulttuuri alkoi kukoistaa. Monet vanhempien lapsilleen hyräilemät laulut

olivat tämän ilmiön tuotoksia. Tapio Rautavaaran klassikot *Päivänsäde ja menninkäinen* ja *Sininen uni* kuuluvat edelleen äitien repertuaariin lapsille laulettaessa.

Kurkelan mukaan merkittävä rajapyykki musiikkikulttuurissamme oli vuosi 1963, jolloin rautalankamusiikki ja toisaalta taas letkajenkka olivat suosionsa huipulla. Maaseudulla alkoi tangobuumi nostaa voimakkaasti päätään samaan aikaan. Tästä kuitenkin alkoi eriytyminen. Maaseudun ja kaupunkien musiikkikulttuurit alkoivat saada omia ominaispiirteitään (Kurkela 2003, 464–465).

Seitsemänkymmentäluvulla käännösiskelmät, joiden tuotanto alkoi jo viisikymmentäluvulla, olivat hyvin suosittuja ja lähes jokaisesta kansainvälisestä hitistä ilmestyi pian suomenkielinen versio. Samaan aikaan alkoi yhä selvemmin popiskelmän ja muun rytmimusiikin eriytyminen (Kurkela 2003, 529, 545). Tältä ajalta moni haastateltava muistaa hänelle laulettu Euroviisut ja Syksyn sävelet.

Seitsemänkymmentä- ja kahdeksänkymmentälukua ei voi ohittaa mainitsematta uutta tallennusformaattia, c-kasettia. Tämä mullisti musiikin tallennuksen ja kuuntelun. C-kasetti oli helppo liikuteltava, sitä voitiin kuunnella niin autossa kuin pienissä kasettisoittimissa, jotka voitiin ottaa mukaan lähes minne tahansa (Kurkela 2003, 606, 607). *Finnhits* -kokoelmat raikuivat autostereoissa ja kesämökkien pihassa kautta koko Suomen.

1990- ja 2000-luvulla musiikin määrä ja genrejen erilaisuus on jo niin valtava ja helposti saatavilla internetin ja erilaisten tallennemuotojen välityksellä, ettei voida puhua enää selkeistä musiikillisista buumeista, jotka leimaisivat musiikkielämää.

3.6. Äidit ilman musiikillista ammattikoulutusta

Tutkimuksessa mukana ja haastateltavina on kaksi erilaista äitiryhmää. Seuraavassa avaan ryhmiä käsitteelliseltä kannalta, mitkä ovat olleet ne määreet ja rajaukset, joiden mukaan haastateltavien ryhmät ovat muotoutuneet.

Tutkimuksessa mukana olevat niin sanotut tavalliset äidit olen ryhmänä määrittänyt niin, etteivät he toimi tai ole toimineet musiikin parissa ammattilaisina. En ole ollut

tietoinen tämän haastatteluryhmän lapsuudenaikaisista musiikkiharaastuksista tai – opinnoista. Näin ollen en ole tietoisesti myöskään pyrkinyt valikoimaan haastateltavikseni sellaisia henkilöitä, joilla ei olisi minkäänlaista kosketusta musiikkiin, tavallisen musiikin kuuntelun lisäksi, aikaisempien opintojensa tai harrastustensa puolesta. Haastattelujen aikana on käynyt ilmi, että usealla on lapsuusaikaisia musiikkiopintoja takanaan ja osa haastatelluista toimii ammateissa, joissa musiikkia käytetään hyödyksi ja joissa tietotasoa ja ajantasaisuutta musiikin alalla vaaditaan. Tällaisia ammatteja ovat mm. tanssinopettaja ja luokanopettaja. koska kuitenkin musiikki on vain osatekijä näissä ammateissa, en ole rajannut heitä tämän haastatteluryhmän ulkopuolelle. Vain kahdella haastatelluista ei ole ollut minkäänlaisia musiikkiharrastuksia lapsena ja heidän musiikillinen maailmansa on muototutunut median tarjoamien vaihtoehtojen myötä ja vaikutuksella.

3.7. Ammattimuusikkoäidit

Ammattimuusikkouden olen tässä tutkimuksessa rajannut niin, että kaikki haastateltavat muusikkoäidit ovat päteviä musiikkioppilaitoksen opettajia. Heillä on kaikilla takanaan ammatillinen musiikkikoulutus konservatoriossa, ammattikorkeakoulussa tai Sibelius-Akatemiassa. Tietoisesti rajasin haastattelun ulkopuolelle musiikkia ammattinaan harjoittavat muusikot, joiden ammattitaito on kehittynyt pikemminkin kokemuksen myötä pitkällä aikavälillä. Halusin saada selville, mikä on musiikillisen ammattikoulutuksen vaikutus lapselle musisointiin. Kaikki haastateltavat ovat pitkän linjan ammattilaisia ja heillä on työkokemusta musiikkioppilaitostyöstä parinkymmenen vuoden ajalta. Kuten aiemmin mainitsin, toimii osa tämän ryhmän haastatelluista myös esiintyvinä taiteilijoina, joten kokemusta ja näkemystä on myös muusikkouden tältä alueelta. Toisaalta tämän ryhmän äideistä voitaisiin puhua myös musiikkipedagogiryhmänä, mutta käytän termiä ”ammattimuusikkoäidit” vastaan toinen ryhmä ”äidit ilman musiikillista ammattikoulutusta”.

4. ÄITIEN LAULAMINEN ENNEN JA NYT

Laulu lienee ollut jo historian alusta asti se kommunikaation muoto, joka on ollut luontevinta äidin ja lapsen välillä. Laululla on äiti rauhoittanut lastaan. Laulun avulla on itketty, naurettu, tehty työtä, ilkuttu, moitittu, opetettu ja siirretty perimätietoa eteenpäin seuraaville sukupolville. Laulun avulla naiset ovat voineet käydä läpi myös niitä tunteita, joista ei muuten ole voinut ääneen puhua.

4.1. Äitien laulaminen entisajan Suomessa

Äidit ovat laulaneet lapsilleen Suomessa vuosisatojen ajan. Vaikka Suomen itsenäisyyden aikaa on kulunut vasta vajaat sata vuotta, voitaneen puhua suomalaisesta äitilauluperinteestä. Kansallisia ja alueellisia tunnuspiirteitä on kehittynyt aikojen saatossa. Kieli, sekä suomen että ruotsin, näyttää määrittäneen kulttuurillisesti laulujen tyylin. Vaikka Suomi on eri aikoina ollut vieraan vallan hallinnon alla, on omat kulttuuriset piirteet pyrittä ja pystyttykin säilyttämään.

Suomalaisessa lauluperinteessä on ollut omaleimaisena piirteenä runolaulu, joka oli satojen vuosien ja monien sukupolvien ajan suomenkielisen väestön tärkein musiikin ja runouden muoto. Tällaisen lauluperinteen ja -tavan hallitsi aikoinaan jokainen. Vastaavanlaista arkaaista laulua on esiintynyt kaikilla mantereilla. Runolaulu on säilynyt elävänä kulttuurina viime vuosisadalle saakka, joten sen säkeitä on saatu muistiinmerkittyä valtavat määrät (Laitinen 2006, 15). Runolauluperinne siirtyi eteenpäin kuulonvaraisesti, ja lapsi ikään kuin kasvoi laulukulttuurin sisälle. Lauluperinteen siirtyminen ei sisältänyt pelkästään melodioita vaan tiedon ja taidon muuntelusta, omista variaatioista. Lapset oppivat laulut ja tyyliä kuuntelemalla, tapaillemalla ja matkimalla. Kuulonvaraisuuden ehdoilla laulujen rakenteet kehittyivät perustaltaan yksinkertaisiksi ja symmetrisiksi, mutta perustan päälle rakentuu monivivahteinen muunnelmamaailma. Heikki Laitinen puhuu runollis-musiikillisesta äidinkielestä tällaisen perinteen siirtymän yhteydessä (Laitinen 2006, 18, 19). Myös Inkeri Ruokonen ja Minna Huotilainen ovat omissa tutkimuksissaan tulleet samaan johtopäätökseen äänen merkityksestä lapsen kehityksessä (Ruokonen 2001, Huotilainen 2004).

Täysin omaleimainen naisten laulun muoto olivat itkuvirret, jotka säilyivät 1900-luvun puoliväliin saakka elävänä karjalaisen ortodoksiväestön keskuudessa. Tämä ”äänellä itkeminen” on ollut hallittua ja rituaalien ja esittämisyhteyden säätelemää ja on erotettava tavallisesta itkusta ”silmillä itkemisestä”. Itämerensuomalaiset ovat itkeneet rituaali-itkujen ohella myös tilapäisiä itkuja, mm. pojan sotaan lähtö. Itkut ovat luonteeltaan improvisatorisia ja niiden talteen saaminen on ollut vaikeaa keräilijöille. Anneli Asplund käyttää itkuvirsien sanoituksista termiä itkukieli, jota hän vertaa vieraaseen kieleen. Tämän kielen muodon aikoinaan hallitsivat kaikki laulajat, koska olivat sitä lapsuudesta asti kuulleet ja vähitellen harjaantuneet sitä käyttämään (Asplund 2006, 83, 87).

Kehtolauluissa vanhojen suomalaisten runojen muodot ja sisällöt ovat eläneet pisimpään, aina 1900-luvulle saakka. Tällöin traditio alkoi muuttua ja rinnalle nousi riimiä tapailevia, daktyylisiä säkeitä. Kehtolauluissa onkin käytetty rinnan uutta ja vanhaa laulutapaa riippuen tilanteesta ja käytetystä sävelmästä (Asplund 2006, 118, 119). Säkeet kehtolauluissa ovat olleet hellitteleviä, sanoilla on leikitelty ja uudemmissa lauluissa sanoituksiin nousee rinnalle myös humoristisia sävyjä ja jopa mustaa huumoria. Lauluissa on ollut paljon sanallista improvisointia (Asplund 2006, 118, 119). Kehtolaulujen melodioissa on ollut paljon vaihtelua ja kirjavuutta ja niihin on saatu vaikutteita muista pohjoismaista ja Keski- ja Etelä-Euroopasta. Tärkeintä on kuitenkin ollut kehtoa tuodittavan laulumelodian tynnyttävä, tasainen pulssi, joka on sidoksissa kätkyen liikkeeseen. Tähän on vaikuttanut myös käytössä olleen kätkyen malli, riippuva vipukätkyt vai jalaskehto (Asplund 2006, 121). Tietoisesti tai tiedottomasti entisaikojen äidit ovat toteuttaneet sitä kaavaa, minkä nykytutkimus vahvistaa. Viitataan tällä Ruokosen tutkimukseen lapsen laulullisesta kehityksestä kulttuurisena muistina. Ruokonen puhuu tutkimuksissaan myös kodista lapsen musiikillisena kehtona. (Ruokonen 1999, 2001)

Ketjulaulut kuuluvat vanhimpiin runojen kerrostumiin ja samantyyppisiä lauluaineiksia on löydetty itä- ja länsisuomalaisesta perinteestä. Kaavana on yleensä kysymys-vastaus. Näitä lauluja on laulettu usein lapsen viihdyttämiseksi. Lauluja on esitetty usein vuorolauluna (Asplund 2006, 122).

Perusaiheena näissä melodioissa on pidetty kolmisävelistä, tasajakoista melodiamotiivia. Tällaisia lauluja on pidetty jäänteinä pakanallisista vanhoista lauluista. Asplund toteaa kyseessä olevan pikemminkin musiikillinen perustyyppi, samantyyppinen esiintyy huutojen melodisissa kaavoissa. Lapset mielellään valitsevat alle kouluikäisinä tämäntyyppisiä melodioita ja laulujen yhteydessä puhutaankin lastenlaulutyylistä (Asplund 2006, 123).

Anneli Asplundin mukaan lastenlaulujen sävelmiä on tallentunut vähän, koska kerääjät eivät ole kiinnittäneet niihin paljoakaan huomiota. Osasyynä lienee myös laulujen muuttuminen sävelmällisistä loruiksi ja hokemiksi. Esimerkkejä tällaisista ovat *Hiiri meni metsään* ja *Oli ennen Onnimanni* (Asplund 2006, 123).

A.O. Väisänen suoritti pienimuotoisen tutkimuksen vuonna 1938 tutkien oman lapsensa musisointia. Tutkielman johdannossa hän pohtii, puuttuuko meiltä lastenlaulu perintönä. Väisänen toteaa, että *Suomen kansan vanhoissa runoissa* on paljon eri puolelta Suomea koottua aineistoa, kuten lastenlaulut, paimenlaulut ja lapsiin kohdistuneet runot, tuutu- ja kehtolaulut, joista voi käyttää yleisnimitystä lastenlaulut. Epäselväksi on kuitenkin jäänyt, millaisia sävelmiä on liittynyt näihin runoihin. Asplundin lailla myös Väisänen päättelee, että lastenlaulujen sävelmistön kerääminen on jäänyt vähälle huomiolle kansanperinnettä muistiin merkittäessä (Väisänen 1938).

Kirkon rooli lukutaidon kehittäjänä Suomessa on ollut hyvin merkittävä. Uskonpuhdistuksen perusajatuksen mukaisesti se on huolehtinut luku- ja kirjoitustaidon opettamisesta kaikille kansalaisille yhteiskunnalliseen arvoasemaan katsomatta. Kirkko on myös vaikuttanut jäseniensä musiikilliseen kehitykseen ja samalla, kun on opittu lukemaan, on myös opittu laulamaan kirjasta. Lukutaito on ollut jo laajalti omaksuttu taito Suomessa jo 1800-luvun loppupuolella. Anneli Asplundin mukaan kirjallisuus, kirkko ja koulu ovat olleet merkittäviä tekijöitä kansanomaisen laulun kehityksessä. Kansanomaisen laulun Asplund määrittää niin, että sitä on kaikki mitä kansa laulaa. Kansanomaiseen lauluun sekoittuivat perimätietona opitut melodiat ja kirjoista luetut laulut (Asplund 2006, 201, 202).

1600-luvulta alkaen kirkko on käyttänyt virsilaulua keinona etäännyttää kansa runolauluista, tosin siinä tehtävässään usein onnistumatta. Ensimmäinen

koraalivirsikirja, 170 virsisävelmää sisältävä *Kangasalan koraalikirja* on vuodelta 1624. Sävelmistössä on paljon lainaa ruotsalaisesta virsimusiikista. Kirjassa on myös suomenkielisten seurakuntien omia omaperäisiä koraalisävelmiä, joilla ei ole vastinetta Ruotsissa. Kirkko pyrki vakiinnuttamaan virsien sävelmistöä kansan mieliin ja niinpä samat, paljon laulettu sävelmät, siirtyivät kokoelmasta toiseen. Kangasalan koraalikirjassa on näitä suomenkielisiä omaperäisiä koraalisävelmiä 36, joista kymmenen on käytössä vielä meidän aikanamme (Asplund 2006, 203, 204). Koska kirkon vaikutus kansan keskuudessa on ollut hyvin voimakas ja jumalanpalveluksissa käytiin koko perheen voimin. Onkin syytä olettaa, että hengellisellä musiikilla on ollut iso rooli myös lasten elämässä ja kotona lienee hyräilty virsiä siinä missä maallisia sävelmiäkin.

Koska yliopistollista koulutusta haluavat joutuivat hakeutumaan opiskelemaan 1500- ja 1600-luvuilla usein ulkomaille, ulkomaiset vaikutteet sävelmistöissä ja lauluissa voimistuivat. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi arkkiveisut, joita on ollut monentyypisiä ja niiden sisältö on ollut kirjavaa. Veisut ovat olleet hengellisiä, viihdyttäviä ihmetarinoita, opettavia kertomuksia tai uutisten kerronnan välineitä. Näitä veisuja painettiin arkeille, joita sai ostaa. Esimerkiksi Tuomas Ragvaldinpoika julkaisi vuonna 1726 kokoelman *Cahdexankolmattakymmendä Christillistä Wirttä* ja sen myyntihinnaksi hän ilmoitti ”yhdxän äyriä Hopia raha” (Asplund 2006, 205,206).

Kirkko huolehti myös lasten lukutaidosta julkaisten 1669 piispa Johannes Gezelius vanhemman toimesta teoksen *Yxi Lasten Paras Tawara*, joka piti sisällään sekä katekismuksen että aapisen. Lukkarit toimivat luku- ja laulutaidon opettajina. Kouluissa käytettiin myös keskiajalta peräisin olevaa Piae Cantiones melodiakokoelmaa (Asplund 2006, 207, 209).

Herätysliikkeet vaikuttivat voimakkaasti kansan tapaan laulaa. Pohjois- Savossa vaikuttivat herännäiset Paavo Ruotsalaisen johdolla, Pohjois-Karjalassa ja myöhemmin Laatokan Karjalaan asti levänneen herännäisliikkeen johtajana toimi Henrik Renqvist. Länsi-Suomessa esiintyi hyppyherätysliike, jossa hurmoksellisuus ilmeni kielillä puhumisena, tanssina, hyppäämisellä ja käsien yhteen lyömisenä. Kun siirryttiin 1800-luvulla Venäjän vallan alaisuuteen, vaikutteita saatiin myös sieltä suunnalta. Pohjoisemmassa Suomessa vaikutti lestadiolainen liike Lars Levi Laestadiuksen

johdolla. Näiden herätysliikkeiden tärkein toimintamuoto oli seurat, joissa laulettiin paljon. Kuka tahansa saattoi aloittaa virren ja nopeasti melodiat ja sanat iskostuivat jäsenien mieliin. Herätysliikkeiden virsikokoelmien vaikutus on ollut voimakas hengellisen kansanlaulun muotoutumisessa. Asplund mainitsee, että herätysliikkeen ryhmän jäsen sisäisti jo lapsuudestaan asti yhteisönsä ja oman elinpiirinsä erityispiirteet ja kasvoi yhteisön musiikilliseen maailmaan hengellisten laulujen ja virsien myötä. Myös Asplund mainitsee tässä yhteydessä Heikki Laitisen jo aiemmin käyttämän termin ”musiikillisen äidinkieli” (Asplund 2006, 228–237).

Kansakouluja alettiin perustaa vuoden 1866 annetun asetuksen jälkeen, mutta niiden perustaminen oli vielä vapaaehtoista. Vasta 1920-luvulla toteutui laki kansakoulujen perustamisesta. Kirkon rooli säilyi edelleen vahvana alkeisopetuksessa. Kansakoulujen opetusohjelmassa oli alusta alkaen mukana laulun opetus, josta muodostui merkittävä tekijä ohjaamaan tavallisten ihmisten musiikkimakua. 1800-luvulla materiaali painottui vielä voimakkaasti hengelliseen musiikkiin, mutta rinnalla oli myös maallisia lauluja, Sisällöltään niiden oli oltava soveliaita lapsille ja isänmaallishenkisiä. Mukana oli myös perinteisiä kansanlauluja. Laulunopetusta ei koettu pelkästään virkistysaineeksi koulutyön keskellä vaan sillä oli myös sivistyksellinen ja kasvatuksellinen tehtävä. Viipurissa toiminut saksalaissyntyinen opettaja Heinrich Wächter kokosi ja julkaisi ensimmäiset oppimateriaalit, mm. *50 koululaulua* – kokoelman vuonna 1864. Tätä kokoelmaa alettiin käyttää muun muassa Jyväskylän seminaarissa ja siitä tuli tärkeä oppikirja kansakouluihin (Asplund 2006, 254–256).

4.2 Äitien laulu nykyään

Laulaminen näyttää olevan myös meille nykyäideille se ikaikainen sisäänrakennettu yhteydenmuodostustapa lapsemme kanssa. Olen mielenkiinnolla seurannut äitiä, joka väittää, ettei osaa laulaa lapselleen. Siitä huolimatta hän usein hyräilee hiljalleen vauvansa korvaan. Primitiivinen vaisto saa meidät äidit laulaen tyyntymään lasta, itse sitä edes varsinaisesti tiedostamatta.

Omat lapsuusmuistomme ja lapsuuden laulut soivat mielissämme ja tapaillemme niitä lapsillemme. Monesti näiden lapsuutemme laulujen sanat tai osa melodiaa on valitettavasti unohtunut vuosien varrella. Näiden vanhojen lasten ja koululaulujen nuotit

voivat olla yllättävän hankalia jäljittää nykyaikana. Koulujen musiikin oppikirjamateriaalit vaihtuvat lähes vuosittain ja kirjojen sisältö on enenevässä määrin uusia lauluja ja populaarimusiikin teoksia. Perinne tuntuu vaihtuvan vuosi vuodelta yhä nopeammassa tahdissa. Vai syntyykö nykyaikana enää perinnettä jälkipolville säilyväksi? Informaation tulva on valtava ja kirjava.

Tietoisuus ja tutkimustulokset mahdollisuudesta kehittää lapsen musikaalista lahjaa ja perintöä lapsen kehityksen eri ikäkausina voivat luoda nykyäideille paineita jo hyvin varhaisen musiikkikasvatuksen tarpeesta. Kuten Inkeri Ruokonen toteaa: ”Laulavasta sylistä nousee laulava lapsi”, on hänen tutkimuksensa mukaan varhaista musiikillista koulutusta tärkeämpää kodin merkitys musiikillisen pääoman antajana lapselle (Ruokonen 2001). Johdannossa esittämäni lapsen sukeltaminen ”vauvasta vaariin” – musiikkiputkeen voi pahimmillaan johtaa lapsen torjuntareaktioon musiikkia kohtaan, jos varhainen musiikkikasvatus on epä johdonmukaista ja lapsen eri kehitystasoja huomiotta jättävää. Lapsen varhaisen musiikkikasvatuksen pedagogeilla on suuri vastuu. Ammatillisen koulutuksen läpikäyneillä pedagogeilla on käsitys lapsen kulloisestakin kehitysvaiheesta ja musiikkituokiot laaditaan näiden kehitysvaiheiden mukaiseksi ja niitä tukeviksi. Tällä viitataan Inkeri Ruokosen laatimaan taulukkoon lapsen musiikillisesta kehityksestä (Ruokonen 2001, 125–126). Toisaalta Vesa Putkisen, Minna Tervaniemen ja Minna Huotilaisen tutkimuksessa todetaan, että suomalainen varhaismusiikkikoulutus on niin yleistä ja laajalle levinnyttä, ettei se pelkästään muovaa lapsen musiikillista kehitystä yleisellä tasolla. Heidän tutkimuksensa tulokset korostavat nimenomaan kodin merkitystä musiikillisena kehittäjänä (Putkinen, Tervaniemi, Huotilainen 2012, 659–660).

Kirjakaupat ovat pullollaan erilaisia opuksia ja kirjasia äidin ja lapsen väliseen kommunikointiin. Kirjoissa on mukana usein äänite, josta lauluja voi kuunnella ja opetella. Nämä julkaisut toimivat oppaina kotona musisoijille sekä hyvänä lisänä musiikkileikkikouluissa. Musiikin ammattilaisen näkökulmasta osa näistä julkaisuista on vailla pedagogisesti rakentavaa kaarta ja lauluja on vain koottu yhteen jonkun teeman ympärille pohtimatta tarkemmin sitä, pystytäänkö kotikonstein lauluja oppimaan ja ottamaan käyttöön. Tarjonnan runsaus saattaa hämmentää vanhempia ja monesti tällaiset kirjat valitaan ulkoasun tai voimakkaan myyntikampanjan suosittamana. Moni

vaatimattomamman ulkoasun omaava teos saattaa sisällöllisesti olla näitä muotituotteita huomattavasti laadukkaampi.

Nykypäivänä laulamisesta on tehty kaupallinen tuote ja oppiaine. Suosiota ovat saavuttaneet muun muassa vauvamuskarit, synnytyslaulukurssit, harmonisen laulun kurssit ja musiikkitoimintakurssit odottaville äideille (Vuori 2002, Lampi 2010). On nähty markkinarako äitien kouluttamiseksi. Voidaan kuitenkin kysyä, onko nykyäiti todella niin avuton, että hänen tarvitsee kurssittaa itsensä onnistuakseen synnytyksessä ja voidakseen kommunikoida oman lapsensa kanssa laulaen? Vaimentaako ulkoa päin opittu äidin oman sisäisen äänen ja tavan luoda äänellinen kontakti lapsensa kanssa?

Jessica Lampi toteaa MusaMasut -toimintaa koskevassa opinnäytetyössään äitien joskus tarvitsevan ulkopuolista tukea. Lampi kuitenkin huomauttaa, että tällä ei tietenkään voi taata tasapainoista vuorovaikutussuhdetta äidin ja lapsen välillä, mutta pienetkin positiiviset kokemukset voivat vaikuttaa heikkoon vuorovaikutussuhteeseen positiivisesti (Lampi 2010, 7, 8).

Moni äiti kulkee mukana musiikkileikkikouluissa oppiakseen lauluja joita lapsille siellä opetetaan ja pysyäkseen ns. ajan hermolla. Kaivattaisiinko meillä myös musiikkileikkikoulua, jossa opeteltaisiin vain vanhempien lapsuuden aikaisia lasten lauluja?

Esittäessäni näitä kysymyksiä ja ajatuksiani en suinkaan väheksy nykyisen musiikkikasvatuksen tarjoamia mahdollisuuksia yhteiseen ja kehittävään musisointiin lapsen kanssa. Mutta vaaran paikkojakin on, moni hieno lasta ja lapsen musiikillista kehitystä edistävä idea on vaarassa kadota ajan muoti-ilmiöiden alle.

5. LAULAMISEN TAVAT

Seuraavassa luvussa tarkastelen erilaisia vanhemman ja lapsen välisiä musiikillisen kommunikaation muotoja, tilanteita ja tapoja. Haastatteluista kävi ilmi, ettei laulaminen tai musiikillinen kommunikointi ole rajoittunut vain äidin ja lapsen väliseksi. Lauluperinteen siirtäjinä ovat toimineet myös muut perheenjäsenet tai sukulaiset. Myös hetket, joissa musiikki on ollut läsnä, ovat hyvin moninaiset. Musiikkihetkiin ovat vaikuttaneet myös jokaisen sukupolven omat musiikilliset mieltymykset ja tavat, riippuen siitä kuka kulloinkin on lapselle laulanut.

Vanhemman ja lapsen välinen laulamisen hetki on parhaimmillaan hienoa kahdenvälistä kommunikaatiota, jossa tunteet ja läheisyys ovat vahvasti läsnä. Samalla välittyy myös äidin tai isän oma perintö ja tapa lähestyä omaa lasta. Lauluhetkessä sivutuotteena tulee myös informaatiota ympäröivästä maailmasta. Isovanhempien musisointi yhdessä lapsen kanssa on monelle haastateltavalle ollut mieliin painuva kokemus. Se on osaltaan tukenut tunnetta turvallisuudesta ja lapsen huomioon ottamisesta. Joillekuille haastateltaville juuri isovanhempien kanssa tapahtunut laulelu ja soittelu ovat muodostuneet lapsuuden mieliinpainuvimmiksi kokemuksiksi.

5.1. Laulun paikka ja aika

Tilanteet ja paikat joissa lapselle on laulettu, ovat hyvin tavanomaisia arkeen liittyviä tapahtumia. Nukutus tilanne on yksi sellainen, mutta ei kuitenkaan yleisin. Vain muutama haastateltu muistaa hänelle laulettua unilaulua.

”Ensimmäinen laulettu muistoni oli mummoni ”sävellys” tuutulauluksi. Sanat kuuluivat näin: 'Iso kala meni nukkumaan pienen kiven luo ja pieni kala meni nukkumaan ison kiven luo.' Toistoa siihen saakka, kunnes lapsi nukahti." ÄI 1

”Äiti lauloi aina *Tuu, tuu tupakkirulla*, kun ei muuta oikein osannut". ÄI 3

Jos haastateltavia ei ole niinkään nukutettu laulaen, he ovat itse korjanneet tämän puutteen omien lastensa kohdalla ja laulaneet itse lapselle heitä nukuttaessaan. Näissä nukutus tilanteissa valmiita lauluja ei niinkään ole laulettu vaan oma improvisaatio, sanojen muuntelu ja hyräily ovat olleet tilanteeseen sopivia. Nukutus tilanne on

haastateltavien mukaan ollut niin kahdenvälinen, ettei sitä ole tarvinnut miettiä vaan on toimittu oman intuition ja hyväksi havaittujen nukutuskeinojen mukaan.

”Iltalaulun yhteydessä on varmaankin silitelty. Samoin olen toiminut omien lasteni kanssa. Usein pajailin samalla kun lauloin ja annoin hyvänyön suukon.” MO4

”Nukutushetkellä vauva oli usein mahallaan polvillani, joiden avulla rytmittelin lauluani. Usein vauva itsekin päästi äänen ja ilmiselvästi kuunteli oman äänensä rytmitystä polven liikkeiden mukaan.” MO 7

”Jos äiti lauloi unille käydessä, saattoi hän aluksi vähän silitellä. Äiti lauloi rauhoittelakseen.” ÄI 5

Kosketus on ollut vahvasti läsnä nukutustilanteessa. Äidit kertovat silitelleensä ja pajailleensa lastaan nukutettaessa ja hyrätellessä heille. Koskettelu on ollut tyynnyttävää ja rauhoittavaa. Nykyaikana kehto löytyy harvasta kodista ja niinpä nukutustilanteessa on lasta heijailtu ja keinuteltu sylissä.

Auto tuntuu olleen informanttien lapsuudessa olleen yleisin yhteisen lauluhetken paikka. Haastateltavat ovat kaikki sen ikäisiä, että heidän lapsuudessaan autoradiot kasetti- saati cd-soittiminen olivat vielä ylellisyyttä tai jopa tuntemattomia. Niinpä aikaa kulutettiin yhdessä laulamalla.

”Meillä oli autossa tapana laulaa yhteislauluja (äidin melko epätoivoinen yritys hillitä kuuden lapsen nahistelua kuplavalokkarissa).” ÄI 1

”Meillä laulettiin lähinnä autossa. Pitkät matkat Lappiin sujuivat hyvin ilman radiotakin, kun kirjojen lukemisen ja muun työn ohessa myös laulettiin. Luulen että isäni laulamattomat laulut ja laulamisen hetket, esimerkiksi autossa, ovat periytyneet hänen isältään.” ÄI 2

Moni laulaa edelleen autossa lasten tai lastenlasten kanssa, audiotekniikan kehittymisestä huolimatta. Autot koetaan sen verran pieneksi tilaksi, että yhteisen tekemisen tarve laulaen on tärkeä ja mukava matka-ajan kulutustapa, johon kaikki voivat halutessaan osallistua joko laulajana tai kuuntelijana.

”Tapa laulaa autossa on jäänyt. Laulan isäni laulamia lauluja ja aika lailla vanhoja partioleirillä laulettuja lauluja. Jonkin verran kuuntelemme radiota tai cd:itä musiikkia.” ÄI 2

”Mummi, älä sinä laula, kuuntele vaan” totesi kaksivuotias tyttäreni äidilleni pitkä ajomatkan aikana. Lie käynyt autokuoron yksi horjuva ääni hiukan tulevan ammattimuusikon korvaan.” MO 7

Monille haastateltaville autossa laulaminen on se perinteen jatkumo, joka vahvimmin on jäänyt käytännöksi omilta vanhemmilta.

Päivittäisissä lauluhetkissä on kosketus myös ollut vahvasti läsnä, etenkin lasten vauva-aikana sekä varhaislapsuudessa. Lauluja on rytmitelty hyppyttämällä ja tanssittamalla lasta. Lapsi on ollut usein kainalossa tai sylissä. Sylissä istuminen on liittynyt myös soittamiseen ja yhdessä musisointiin. Kun äiti soitti harmonia, lapsi sai istua hänen sylissään ja tapailla äidin mukana laulun sanoja ja melodioita.

”Omitte lapsille laulaessani fyysinen kosketus sen sijaan oli vahvasti läsnä. Varsinkin nuorempi lapsemme hakeutui usein varta vasten syliin tai kainaloon laulamaan/kuuntelemaan laulua. Aika isoksi hän nautti myös siitä, että häntä heijattiin kuin pientä lasta tai keinuteltiin laulun tahtiin. Varsin usein laulutuokiomme päättyi samaan kysymykseen, jonka saattoi esittää kumpi tahansa: 'Oonko mie tänään sanonu siulle yhtä juttuu? Sie oot miun rakas'.” ÄI 1

Läheisyys ja sen välittäminen nykyäideillä on ollut merkittävämmässä roolissa äidin ja lapsen välisissä laulutuokioissa kuin heidän itsensä ollessa lapsia.

Lauluhetkissä läheisyyden tunne ei kuitenkaan aina vaadi fyysistä kosketusta vaan läheisyys on syntynyt yhdessä tekemisestä tai vain tietoisuudesta, että äiti, isä tai joku vanhempi on läsnä lapsen läheisyydessä. On luotu äänellinen turvaverkko, joka jossain takana on vaikuttamassa lapsen turvallisuudentunteeseen hänen puuhaillessa omien leikkiensä parissa.

”Muistikuvissa kuitenkin lauluhetkiin liittyy läheisyys, tiivis yhdessäolo ja hetken jakaminen. Jopa niin, että isään ne liittyvät hyvin voimakkaasti. Liekö ollut muuten etäinen.” ÄI 2

”Isän laulaessa en muista fyysistä kontaktia. Isän laulut olivat usein menevämpiä muutenkin.” ÄI 5

Laulaminen on tuonut siis etäisemmältäkin tuntuneen ihmisen lähelle lasta, ilman fyysistä kosketusta, vain äänellisesti. Läheisyys on myös syntynyt yhteisten

laululeikkien leikkimisestä, lorujen hokemisesta, ylipäätään yhdessä rinnakkain tekemisestä.

Nämä haastattelujen kautta saamani ja tekemäni johtopäätökset vahvistavat tieteellisiä tutkimustuloksia, joihin olen viitannut kappaleissa 3.1. ja 3.2. Lapsen myöhempään musiikilliseen ja sosiaaliseen kehitykseen on voimakkaasti vaikuttanut varhaislapsuuden musiikilliset kokemukset. Kosketuksen merkitys lauluhetkissä ja muussakin lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa tuntuu korostuvan sekä tutkimuksissa että haastateltavien vastauksissa. Samoin lapselle laulaminen jo odotusaikana ja etenkin vauva-aikana on ollut merkittävä tekijä lapsen myöhemmän musiikillisen kehityksen edistäjänä.

5.2. Suora laulu

Tutkimusmateriaalista nousee esiin monia mielenkiintoisia seikkoja informanttien omassa lapsuudessa lauletuista lauluista. Ennako-odotukseni siitä, että haastatelluille muusikkoäideille on laulettu kotona paljon ja heidän kanssaan on musisoitu, koska he ovat myöhemmin valinneet musiikin ammatikseen, ei kaikilta osin näytä pitävän paikkaansa. Haastatteluista käy kyllä ilmi, että monen kotona on musisoitu ja kuunneltu paljon musiikkia, mutta suoraan vanhempien lastensa kanssa yhdessä tapahtuvaa musisointia on ollut vähemmän. Harva haastateltava muistaa, että äiti olisi heille erityisesti jossain tilanteessa laulanut. Esimerkiksi vain pari haastateltavista mainitsee, että hänelle olisi iltaisin laulettu unilauluja.

”Ensimmäisten muistojen joukossa on se, että äiti lauloi minulle nukuttaessaan minua *Pii pii pikkuista lintua* ja *Tuu tuu tupakkarullaa*. Muistan kuinka se uni tuli pikkutytylle hyvin ja kuinka laulu oikeasti kuulosti maailman kauneimmalta. Myöhemmin olen tajunnut, ettei äidillä niin hyvä lauluääni ollutkaan.” ÄI 4

”Äiti lauloi unilauluja ‘...mä kutsuin Herttaa ja Ilonaa’- laulua jostain paimenesta tai jotain.” ÄI 5

On mielenkiintoista, että uusimmissa tutkimuksissa todetaan kodin musiikillisen aktiviteetin olevan se tekijä, joka kehittää lapsen musikaalista kehitystä (Putkinen, Tervaniemi, Huotilainen 2012). Koska tutkimus on vasta viime vuodelta, ei voida vielä sanoa onko tällä myös vaikutusta lasten ammatinvalintaan musiikin parissa.

Unilaulut ovat tuoneet mukanaan turvallisuuden tunteen ja rauhoittaneet lasta. Haastattelutulokset vastannevat Hilikka-Liisa Vuoren tutkimusta (2002) vahvan tunnesiteen luomisesta äänellisesti äidin ja lapsen välillä, vaikka se ei olisikaan syntynyt täysin suoraan lapselle laulettujen laulujen kautta.

Haastateltavien äideistä osa oli jo mukana työelämässä ja lapset hoidettiin isovanhempien tai hoitajien toimesta. Nämä ovat monelle ensimmäisiä henkilöitä, jotka ovat haastateltavien muistin mukaan laulaneet suoraan lapsille tai lasten kanssa.

5.3. Epäsuora laulu

Äitien laulaminen on ollut usein työn lomassa hyräilyä tai kuoroharrastuksissa vanhempien mukana olleen lapsen kuulokuvaa laulamisesta. Joidenkin kotona on laulettu yhdessä koko perheen voimalla paljon. Koti on ollut kuoro- tai yhtyeharjoitusten pitopaikka, ja lapsi on saanut seurata sivusta harjoittelua ja musisointia osallistumatta varsinaisesti siihen. Eräs haastateltavista muistaa oopperalaulajaäidin äänenavausharjoitukset lapsuutensa musiikkina ja erilaiset aariat ja liedit tulivat jo varhain tutuiksi lapsen leikkiessä flyygelin alla äidin harjoitellessa. Oma äitini toteutti laulavaa minäänsä erityisesti aamulla lapsia herätellessä ja kajautti korkealta ja kovaa omia improvisaatioitaan *Jaakko-kullasta*. Tässä tilanteessa laulaminen oli suoraan lapselle suuntautuvaa, muuten laulaminen tapahtui pääosin arkiaskareitten lomassa. Laulujen laulaminen ja kuunteleminen on siis ollut sekundääristä toimintaa molemmin puolin, taustamusiikkia arkielämän töissä ja leikeissä. Muusikkouden muototutustumista on toki tukenut kodin selvästi tavallista musiikillisempi ilmapiiri.

”Äiti lauloi paljon, mutta enimmäkseen itseksensä työtä tehdessään esim. lypsykoneen tahdissa tai kangaspuissa kutoessaan yms.” MO 5

”En muista, että äiti olisi koskaan meille laulanut suoraan. Hän kyllä vihelsi paljon erilaisia melodioita ja oikein hyvällä tuulella ollessaan hän hyräili: 'Daikadaikaduu daikaduuduu'. Enemmän ne laulut liittyi sen opiskeluun, me istuttiin penskana pianon alla ja kuunneltiin kun äiti lauloi Vaccaita ja harjoitteli ooppera-aarioita”. MO 2

Kuten jo laulamisen hetki osiossa mainitsin, ei laulaminen vaadi fyysistä kontaktia, vaan sillä luodaan äänellinen elinympäristö ja turvaverkko. Pelkkä tietoisuus vanhemman läsnäolosta kuulokuvan muodossa luo turvan.

Ruokosen artikkelissa ei varsinaisesti todeta, missä muodossa lapsen kanssa musisointi kotona tapahtuu, onko se suoraa, yhdessä tehtävää toimintaa vai epäsuoraa, lapsen kuulokuvana tulevaa ja sekundääristä musisointia (Ruokonen 2001). Musiikillinen kehittyminen ei tämän tutkimuksen valossa tarvitse suoraa kontaktia, mutta yleisellä musiikillisella ilmapiirillä on selvästi merkitystä.

5.4. Isän laulu

Isät ovat monesti olleet perheissä lauluperinteen jatkajia. Moni muistaa isänsä laulaneen heidän kanssaan ja juuri heille mitä erilaisimmissa tilanteissa. Monet mukavat lastenlaulut, ajan sävelet ja rallit opittiin isän mukana laulamalla. Monikaan ei muista, että laulaminen olisi tapahtunut kotona vaan usein matkan teko jossain muodossa oli tilanne, jossa isät ovat laulaneet lapsilleen. Tällä autossa laulamiseen perinteellä on näyttää olleen myös jatkumo. Yksi haastateltavista kertoo että hänen isänsä on mahdollisesti oppinut tavan omalta isältään.

”Isä lauloi usein autoreissuilla Matka Buffaloon ja Pikku pukki kakki kalliolle”
MO 6

”Isän vakio-ohjelmistoa automaatoilla olivat Aja hiljaa Isi, Balladi Olavinlinnasta ja Sotilaspoika. Yleensä laulu alkoi kun auton moottori käynnistyi. Minä ja pikkoveljeni kailotimme takapenkillä mukana sen mitä sanoja muistimme. Isällä oli myös hauska tapa aloittaa laulu kuin vastauksena johonkin kysymykseen tai asiayhteyteen. Tämä sama tapa on periytynyt myös minulle”. MO 7

”Luulen, että isäni laulamat laulut ja laulamisen hetket, esimerkiksi autossa, ovat periytyneet hänen isältään, jota en ole tavannut.” ÄI 2

Toisaalta isä on voinut laulaa lapsilleen myös klassisempaa ohjelmistoa. Eräs haastateltava muistelee lämmöllä talvisia rekimatkoja vällyn alla isän laulaessa mm. *Sylvian joululaulua*.

”Mutta ehkä yksi tärkeä muisto on isän kaunis ääni kun ajettiin talvella hevosella ja istuin vällyjen alla isän vieressä. Isällä oli erittäin hieno tenori ja ohjelmistossa

mm. "Sylvian joululaulu" ja Kilpisen "Tunturille" sekä Sibeliuksen "Ristilukki". Isä lauloi myös ihan sisälläkin ja jopa vieraille ja varsinkin sitten kun meille tuli piano 50-luvun lopulla ja sisarukseni osasivat sitä soittaa ja jopa säestää liedejä!"
MO 1

Vastauksista välittyi, että isä on laulajana ollut usein lähes esittävässä roolissa. Hänen laulamaisensa on ollut näiden esimerkkien valossa perheelle suunnattua ja tiettyihin hetkiin sitoutunutta. Nämä hetket näyttävät liittyvän paikasta toiseen siirtymiseen. Isien laulut ovat olleet paljolti ajan sävelmiä ja lauluja heidän omalta lapsuusajaltaan. Laulaminen on ollut isän ja lapsen yhteinen ajanviettomuoto sulkematta pois muitakaan perheenjäseniä laulutilanteista.

5.5. Muiden laulu

Tärkeässä asemassa laulajina ovat olleet usein muut perheen tai suvun jäsenet. Erityisesti mummot ovat olleet suuressa roolissa perinteen siirtäjinä ja monelle haastatellulle onkin isoäiti ollut se henkilö, joka lauloi suoraan lapselle, ja musiikkihetket ovat olleet kahdenvälisiä. Mummot ovat myös hokeneet lapsenlapsilleen loruja ja vanhoja lastenlauluja siirtäen vanhoja traditioita eteenpäin ja samalla laulaen myös oman aikansa hittisävelmiä. Esimerkiksi *Heili Karjalasta* ja *Sulamith* ovat jo varhain iskostuneet lastenlasten mieliin. Toisaalta hengellisen musiikin perintö on myös usein siirtynyt isovanhemmilta, kun he yhdessä lastenlapsien kanssa ovat laulaneet paljon hengellistä musiikkia ja virsiä.

Laulamisen muisto liittyy usein mukaviin yhdessäolon hetkiin. Itse laulaminen ei ollut tärkeimmässä roolissa ja sen laatuun ei kiinnitetty suurempaa huomiota. Monella lauluhetkestä on jäänyt erityisen lämpimiä muistoja ja merkillepantavaa on ollut, että yhteinen laulaminen jatkui aikuisikään saakka, aina isovanhemman kuolemaan asti.

”Mun mummo tykkäsi laulaa paljon ja lujaakin. Mummo lauloi ammuvaan muotilla ja sillä oli matala ääni. En lapsena kiinnittänyt sävelpuhtauteen mitään huomiota. Mä vaan ajattelin että tää on mummon laulua. Vasta vanhempana tajusin, että mummo lauloi tosi pieleen, ainakin puoli sävelaskelta metsään. Sävelpuhtaus ei ollut tärkeää, vaan mummon laulu itsessään oli”.

”Hetket on jääneet hyvin lämpiminä muistiin. Mehän laulettiin yhdessä koko ikä, mummo oli 96-vuotias kun kuoli ja meillä oli laulukirja josta laulettiin yhdessä, kun käytiin mummon luona”.

”Toisen mummon kanssa vedettiin aina 'Jo karjalan kunnaila lehtii puu'. Ihan viimeiseen saakka sitä laulettiin vanhainkodissakin mummon jo dementoiduttua”.
MO 2

On merkillepantavaa, että lauluhetket eivät ole olleet itsestäänselvyys. Laulaminen ei ole ollut aina toistuva tapahtuma jokaisella vierailukerralla, mutta harvalukuisuutensa vuoksi ne ovat jääneet erityisesti lapsen mieleen.

Laulaminen on ollut myös vuorovaikutustilanne. Lapsi ja mummo ovat kumpikin laulaneet toisilleen vuorotellen ja lapsi on esittänyt oppimiaan lauluja isovanhemmille. Tanssilla on ollut myös tärkeä rooli musiikkihetkessä. Lauluihin on liitetty liikettä ja opeteltu niiden tahdissa tanssiaskelia.

”Mummo rakasti tanssimista ja laulettiin ja tanssittiin *Tulipunaruusuja*. Me mun siskon kanssa laulettiin sitten paljon mummolle yhdessä. Toisaalta mummo oli hyvin tarkka arvioimaan toisen lauluääntä. Kuka lauloi hyvin ja kuka taas ei”.
MO 2

”Ootkos nähäny meirän pukkia tuolla kankhan lairalla' -niminen laulu, jonka mummuni lauloi viiskytluvulla.” MO 5

Kukaan haastateltavista ei mainitse, että ukki olisi laulanut suoraan tai edes epäsuorastikaan heille lapsena. Nykyaikana tähän on tullut selkeä muutos ja yhä useampi isoisä lauleskelee lapsenlapsilleen. Isien laulaminen on saanut luonnollisen jatkumon isoisän roolissa. Olisiko niin, että miehen rooli olisi tässäkin suhteessa vapautunut entisajan tarkemmasta sukupuolijaottelusta.

5.6. Laulu yhdessäolon muotona

Haastatellut äidit kertovat laulaneensa omille lapsilleen paljon. Laulutilanteet ovat olleet myös täynnä fyysistä läheisyyttä ja niille on järjestetty yhteistä aikaa. Eräs haastateltava mainitsee hetkistä, jolloin esikoinen makasi jaloissa ja nuorempi, vielä pikkuvauva, retkotti äidin polvella. Esiin otettiin suosikkilaulukirja ja kirjasta valittiin lähinnä kuvien perusteella mukavanoloiset laulut ja niitä käytiin päivä toisensa jälkeen läpi. *Vauvojen laulut* -kirja oli erityissä suosiossa (Hongisto-Åberg & Viitaila-Pulkkinen 1990). Sieltä suosikkeja olivat erilaiset lorulaulut kuten *Körökörö kirkkoon* ja *Piiri pieni pyörii*.

”Ensin mä lauloin niille kaiken, mitä mä muistin ulkoo. Mutta sitten mä hankin Vauvojen laulut -kirjan, joka ilmestyy yheksänkyluvun taitteessa, jolloin mun esikoinen oli kaksivuotias ja toinen vauva. Me avattiin tää kirja tästä alusta ja laulettiin kaikki laulut ja laps käänsi sivuu. Ei me tavallaan tarvittu nuotteja, mut tää kuvajuttu oli se mikä iski”. MO 2

Lapsille on lauluja rytmitelty taputtaen ja lasta tanssittaen. Eräs haastateltava kuvasi yhteistä lauluhetkeä vatkaamis- ja vanutustilanteeksi, josta molemmat nauttivat rytmin, musiikin ja fyysisen kosketuksen kautta.

Musiikin tahtiin leikittiin ja liikuttiin. Lorut ovat toimineet lapselle verbaalisen kehityksen välikappaleena sekä muistin kehittäjänä. Myös fyysinen kosketus on ollut oleellinen osa lauluhetkiä.

”Kutitusleikki oli suosittu. Samoin vokaalilaulua rakastettiin. Sitten kun tuli se kielellä leikkimisen kausi, niin hitti oli: Petteri hakkaa yhdellä vasaralla”. MO 2

Mummu piti käsistä kiinni ja keikutti minua tai muita lapsia vuorollaan (lapsi seisoi mummua vastapäätä) lattialla, puolelta toiselle. Noin puolitoistavuotias lapsi osasi kallistella jo hyvin”. MO 5

Yhdessäolon merkitys kuitenkin korostuu ja sitä pidetään haastateltavien mukaan tärkeämpänä kuin varsinaista musisointia. Kysyessäni haastateltavilta, mitä heidän lapsensa muistavat näistä yhteisistä hetkistä moni vastasi, että esiin nousee lorujen ja laulujen sanat. Laulujen sisältämät tarinat ovat ruokkineet lapsen mielikuvitusta. Jollekin lapselle lorut ovat jääneet voimakkaasti mieleen.

”Esikoiselle oli tärkeitä kaikki rytmiset ja fiilisjutut. Kun kysyin keskimmaiselta, mitä hän muistaa, niin hän sanoi laulun: Motti oli kiviperheen kaikkein pyörein kivi. Tässä laulussa on yks, kaks, kol, nel, viisi pitkää säkeistöä. Hän koki tämän hyvin elämyksellisenä lauluna. Nyt hän on kaksyt yks ja tää kuvastaa hänen luonnettaan. Kolme-nelivuotiaana hän lausui kasetille ulkoa Oli ennen Onnimanni. Koko ikänsä hän on ollut viehtynyt tällaisiin ketjutarinoihin ja hän muistaa aina kaikki laulujen sanat”. MO 2

Laulukirjaan on piirrelty, siitä on sivuja irti ja kirjassa näkyy eletty yhteinen elämä. Musiikkihetket eivät ole olleet kuitenkaan sidottuja materiaaleihin, kirjoihin tai nuotteihin, vaan ne ovat usein syntyneet hetkessä ja lauluja on laulettu muistinvaraisesti ja tällöin luovuudelle on jäänyt pakostakin enemmän tilaa.

Yhteiset musiikkihetket ovat synnyttäneet vuorovaikutusta ja monet kertovat omien lastensa alkaneen tehdä omia pieniä sävelmiä ja lauluja.

”Kun sä heität lapselle jonkun jutun, nii lapsihan lähtee siitä kehittelemään jonkun jutun ilman että se toistais sitä samana koko ajan”. MO 2

Lapsen omaa luovuutta haluttiin tukea ja vanhemmat ovat kannustaneet lapsiaan omaehtoiseen musisointiin ja improvisointiin. Luovuus ja musiikillinen kehittäminen ilmeni lapsilla usein sanojen muuntelulla ja kappaleiden uudella rytmittelyllä ja tyyli muutoksilla.

Yhteisillä lauluhetkillä ja lauluvalinnoilla määriteltiin myös tunnetiloja iloisesta ja riehakkaasta leikkitalanteesta rauhoittumisen hetkiin. Ammattimuusikkoäidit ovat tehneet tietoisia musiikillisia valintoja näihin hetkiin huomioiden lapsen sen hetkisen kehityskauden ja tukien laulujen ja yhteismusisoinnin avulla lapsen kehitystä.

5.7. Ajan sävelet

Haastatteluissa tuli esiin neljän sukupolven jatkumo. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, haastateltavien ikäjakaumasta johtuen sukupolvet menivät osin päällekkäin. Jonkun haastateltavan isoäiti ja isoisa elivät nuoruuttaan samaan aikaan kuin toisen haastateltavan vanhemmat. Näin ollen tarkkaa rajausta vuosilukujen perusteella ei voi tehdä eri sukupolvien välillä, vaan olen käsitellyt materiaalia isovanhemmat – vanhemmat – haastateltava – lapset -aikajakauman mukaan. Musiikillisesti jatkumot ovat johdonmukaisia ja jäsennehtävissä juuri nuoruusajan sävelien perusteella riippumatta siitä, oliko ajan sävelien laulaja haastatellun äiti, isä tai isovanhempi. Moni haastateltava muistaakin lapsuutensa lauluista juuri ne sen hetkiset iskelmät ja hitit, joita kuuli niin radiosta, levyiltä ja c-kaseteilta sekä myös vanhempien laulamana.

Ajan sävelmiä muistaa jokainen haastateltu itselleen laulettua. Oma isäni lauloi ja opetti minulle jo varhain *Balladin Olavinlinnasta*, *Sotilaspojan* ja *Maamme*-laulun. Äitini lauloi sota-ajan *Iso Iita*- laulua. Perheen pitkillä automaatoilla sukulaisiin halki Suomen muistaa moni haastateltu laulettua lähes koko ajan. Ajan säveliä on laulettu

arkiaskareitten lomassa lasten leikkiessä lähistöllä ja näin monella on kuulokuva äidin, isän tai mummon äänestä.

”Mun iiiisäin ooli sootamiees ja nuori kauniskin. Jo viisitoistavuotisna hän astui riiivihiiin. Tiens aina kulki kunnolla. Iloisin mielin käänsi maan...” MO 7 kaksivuotiaana

”Mummon kanssa istuttiin kiikkustuolissa ja laulettiin *Heili Karjalasta* ja muita kuuskytluvun iskelmiä”. MO 2

”Isä lauloi usein *St. Pauli ja Reberbahn, Jospa oisit kaunokukka ja Pylly vasten pyllyä pum-pum.*” ÄI 3

Laulut eivät ole olleet selkeästi lapsille suunnattuja tai edes lapsen korville sopivina ajateltuja. Ne ovat kummunneet esiin radioista kuultuina, mieleen jääneinä lauluina ja esitetty usein tilanteissa joissa on tehty omia askareita, lapsen ollessa jossain lähistöllä. Moni muistaa vanhempiensa rallatelleen myös televisiosta tulleiden mainosten musiikkia.

Kurkela määrittää 1958–65 syntyneet populaarimusiikot punk-sukupolveksi (Kurkela 2011). Lähes kaikki haastateltavat ovat syntyneet noiden vuosien sisällä, tosin ammattimusiikkoäidit ovat pääsääntöisesti klassisen musiikin puolella toimivia. Mielenkiintoista on huomata, ettei nuorisomusiikki ole vaikuttanut kuitenkaan voimakkaasti siihen ohjelmistoon, mitä haastateltavat ovat itse lapsilleen laulaneet. Allekirjoittanut on omalle lapselleen rallatellut Hassisen koneen *Levottomat jalat* - kappaletta, mutta enimmäkseen tämän ikäpolven äidit ovat keskittyneet lauleskelemaan lasten lauluja punk- tai disko-musiikin sijaan, vaikka kyseiset musiikinlajit ovat olleet oleellinen osa heidän nuoruuttaan. Syy tähän löytynee ainakin ammattimusiikkoäitien kohdalla klassisesta musiikkikoulutuksesta.

Mutta ja etenkin nykyaikana moni vanhempi laulaa ajan sävelmiä lapsensa kanssa myös kahdenkeskisissä hetkissä. Nykyaikana radiokanavien tehosoitossa olevat kappaleet tulevat ja jäävät paremmin mieleen kuin vanhat lapsuuden ajan laulut.

”Kun nyt 4 -vuotias esikoinen oli pikkuinen, en muistanut senkään vertaa lastenlaulujen sanoja eikä tietenkään mitkään lastenjutut olleet kuuluneet elämään niin, että lauluja olisi liiemmin kuullutkaan. Siksi lauloin tytölle lähinnä Apulantaa ja Uniklubia ja taisihan sitä muitakin aikuisten lauluja tulla laulettua.

Toisinaan laulan lapsille hassusti tilanteeseen sopivaa laulua. Vasta muutama päivä sitten pyysin lastani ottamaan kädestä minua kiinni kun mentiin nukkumaan yläkertaan ja aloin spontaanisti laulaa Kirkan 'Anna käsi niin mä kanssas kuljen. Yli pahan päivän näytän tien.'" ÄI 4

Jokaisella tähän tutkimukseen liittyvien haastattelujen myötä esiin tulleella sukupolvella näyttää olleen omat aikansa sävelet, joita he ovat omille lapsilleen laulaneet. Oman aikansa muotisävelmiä, ei niinkään nykyajan sävelmiä, ovat tämän tutkimuksen valossa lapsille ensisijaisesti laulaneet isovanhemmat.

Kappaleissa 3.3. ja 3.4. esittämäni sukupolvien erilaiset ajankuvat ja eri aikakausien muotisävelmät tulevat esiin haastateltavien vastauksissa. Radion ja äänilevyjen vaikutusta lapsille laulettujen laulujen muokkaajana ei voi myöskään väheksyä. Etenkin automatkoilla radion kuuntelu ja sen myötä omaksutut kappaleet ovat olleet vanhempien ja isovanhempien lapsille laulamassa repertuaarissa.

5.8. Hengellinen laulu

Kodin hengellisellä ilmapiirillä on ollut voimakas vaikutus siihen, millaista musiikkia perheessä on kuunneltu ja laulettu. Opettaja-, pappis- ja kanttoriperheissä on hengellisellä musiikilla ollut voimakas sija, tosin asuinalueellakin on oma vaikutuksensa mm. Siionin virsien muodossa. Herännäisyys on vahva uskonnollinen vaikuttaja vielä monilla seuduilla.

”Isäni on pappi ja olen joutunut kuulemaan pienestä asti paljon virsiä ja hengellisiä lauluja.” MO 4

”Kotiini kuului myös normaali kunnollinen luterilainen elämämeno. Ilta- ja aamuhartaudet tulivat radiosta. Sunnuntaisin hiljennettiin kuuntelemaan kirkkokomentoja radiosta. Siis tästä oli seurauksena että kuulin lapsena hyvin paljon virsiä ja kuorolauluja. Äiti soitti alttostemmoja harmonilla.” MO 1

Pyhäkoulu on ollut merkittävässä roolissa monella haastateltavalla lapsuuden musiikkia muistellessa. Pyhäkouluun kokoonnuttiin sunnuntaisin jumalanpalveluksen jälkeen. Näistä hetkistä on allekirjoittaneelle jäänyt mieleen monta virttä liittyen eri tilanteisiin, kauneimpana niistä ehkä Lasten jouluvirsi *Tulemme Jeesus pienoises*. Saada laulaa oli minulle ensisijainen syy käydä pyhäkoulussa, koska koulua piti suuresti ihailemani kansankoulun opettajani Elina Kortekangas, joka oli myös taitava muusikko ja

musiikin harrastaja. Hänen johdolla lauloimme paljon, sekä koulussa että sunnuntaisin pyhäkoulussa. Pyhäkoululauluja on myös laulettu omille lapsille.

”Olen laulanut lapsilleni paljon ja ilman säestystä. Tykkäsin laulaa rakkaiksi käyneitä pyhäkoululauluja, kauniita vanhoja lastenlauluja ... uudempiakin ja kansanlauluja.” MO 5

Maaseudulla pidettiin ja pidetään yhä edelleen kinkereitä, jotka kiertävät seurakuntalaisten talosta taloon vuorollaan. Eräs haastateltava muistelee lapsuudessaan kotona pidettyjä kinkereitä ja niillä tapahtunutta musiikillista esittäytymistä seuraavasti:

”Mutta joku mulle lauloi mm. Malmstenin *Liikennelaulua* joka oli bravuurini 3-vuotiaana. Sillä itekin muistan hämärästi, että istuin tuvan kynnyksellä, kun meillä oli tuvassa menossa kinkereitä. Siinä sitten joutessani repäisin liikennelaulua pätkän, nousin ylös ja sanoin kansalle: ”Ee tule mittään ku housut vuan hajjoo”, ja poistuiv tuvasta”. MO 1

Lapsen näkökulmasta kotona pidettävät kinkereitä, pyhäkoulu tai seurakunnan kuoroharjoitukset olivat osa normaalia elämää, eikä se vaatinut erityiskäyttäytymistä.

Musiikkileikkikoulutoiminta oli tuntematon käsite 1960–70-luvulla. Kukaan haastateltavista ei mainitse itse käyneensä musiikkileikkikoulua tai muutakaan kerhoa, joka olisi järjestetty jonkin poliittisen järjestön tai muun yhteiskunnallisen järjestön taholta.

Haastateltavien lapsuuden aikoihin pienillä paikkakunnilla lapsille järjestettiin kerhotoimintaa ensisijaisesti seurakunnan toimesta. Kerhoissa musiikki on pääsääntöisesti hengellisiä lastenlauluja ja virsiä. Ohjaajat olivat yleensä seurakunnan työntekijöitä vailla erityisiä musiikillisia taitoja ja lasten kanssa laulettiin yleensä ilman säestystä.

”Seurakunnan Nappulakerhossa kerran teimme kissan muotoisia pahvikelloja ja halusin laulaa aiheeseen liittyvän laulun. Niinpä minut nostettiin tuolille ja kajautin suureen ääneen Kissimirri, kissimirri koreana käy -laulun. Tämän jälkeen ilmoitin voivani pahoin, kuten samaan aikaan moni muukin lapsista. Kerhotiloihin oli hiipinyt pönttöuneista salakavalasti häkää. Ensimmäinen muistamani julkinen esiintyminen päättyi siis oksenteluun.” MO8

Ne haastateltavat, joiden lapsuuskodissa kristilliset arvot ovat olleet voimakkaammin esillä, kertovat laulavansa lapsilleen edelleen rakkaita virsiä ja lapsena oppimiaan hengellisiä lauluja. Hengellisten laulujen osuus niillä haastateltavilla, joiden kotona eivät kristilliset arvot olleet arjessa mukana, oli häviävän pieni tai niitä ei ollut ollenkaan.

Koulu, etenkin monen haastateltavan käymä kansakoulu, on omalta osaltaan vahvistanut hengellisten laulujen laulamista myöhemmin omille lapsille. Kuusikymmentäluvun kansakoulujen laulukirjojen tarjoama kappalevalikoima oli vahvasti kriittis- ja isänmaapainotteinen.

5.9. Medioitunut laulu

Perinne on kautta aikojen aina näihin päiviin asti siirtynyt ensisijaisesti suullisesti äidiltä lapselle. Äänilevyjen ja radion tulo on muuttanut ja enenevässä määrin muuttamassa tätä ketjua. Äitien laulut muuttuivat ajan sävelmiksi ja radiosta kuultujen laulujen toistamiseksi. Esimerkiksi Molli-Jorin eli Georg Malmsténin monet laulut olivat aikanaan ja ovat yhä edelleen hyräiltyjä lauluja monessa kodissa. Jo klassikoiksi ovat muodostuneet mm. moraalisesti opettavainen *Liikennelaulu*, ja katrillisävelmistöpohjainen vuonna 1936 julkaistu *Mikki-Hiiri merihädässä*, ja *Karhunpoika sairastaa* (Jalkanen 2003, 304). Pokelan perheen esitykset ja Mari Laurilan laulama *Aja hiljaa isi* soivat monessa kodissa. *Täti Monika* -levy on pitänyt pintansa soitettuna lastenlevynä kautta vuosien.

Monen haastateltavan kotona äänitteet ovat olleet elävän musiikin ohella merkittävässä asemassa sekä lapsuuden että omassa kodissaan. Äänitteiden myötä on siirretty omaa ja laajennettu lasten musiikillista maailmankuvaa. Myös musiikkitieto, historia, tyyliintuntemus ja esityskäytännöt eri esittäjineen on opittu äänilevyjen avulla. Toisaalta radiosta tai tallenteilta kuulunut musiikki on toiminut turvallisena äänimaisemana taustalla.

"Oli meillä myös LP-levyjä ja kotona soi laulut 'kovaiänisten' kautta." MO 1

"Meillä on ollu tuhansia levyjä ja meillä soi musiikki aina. Kun tuli nää *Laulujen aika* -kirjat niin lapsilla oli näihin kasetit. Ne pisti kasetin soimaan ja käänsi sivuu

kirjasta. Niistä se lähti. Siitä se lähti leviämään. Tuli kaikki rokenrollin klassikot ja klassisen musiikin klassikot”. MO 2

”Meillä on *Laulujen aika* -kirjan kasetti niin venyny ja paukkunu, ettei sitä enää pysty kuuntelemaan. Niin kovassa käytössä se aikoinaan lapsella on ollu. Ihan se oppi laulut ulkoo etu- ja takaperin”. MO 7

”Mun mies ei koskaan laulanu vaan soitti lapsille. Ja erityisesti niiden tuhansien levyjen kautta se siirsi musiikillista tietoutta lapsille”. MO 2

Verrattuna entisaikaan, jolloin levy- tai kasettisoitin cd-soittimesta puhumattakaan ei ollut joka kodin varuste, nykytekniikka tarjoaa rajattomat mahdollisuudet taltioidun musiikin kuunteluun. Lastenmusiikin valtava tarjonta, tv-ohjelmat, internet ja muut tekniset väylät suorastaan tulvivat eri mahdollisuuksia tarjota musiikkia lapsille. Voiko media olla uhka ja katkaista äidin ja lapsen välisen musisointiperinteen?

Voidaan myös esittää kysymys onko nykyaikana lastenlauluista tehty tuote? Musiikkia tehdään ehkä entistä enemmän bändien omista musiikillisista lähtökohdista kuin lasten näkökulmasta. Markkinoinnista vastaa levy-yhtiön iso koneisto, jonka tavoitteena on mahdollisimman suuri myyntivoitto, ei niinkään lastenmusiikin laadullisen tason säilytys tai jopa sen kohottaminen. Monesti näillä levyillä ulkomusiikilliset seikat ovat itse musiikkia tärkeämmässä roolissa. Nämä äänitteet ovat monessa kodissa usein korvanneet elävän, hetkessä mukana olevan musiikillisen vuorovaikutussuhteen äidin ja lapsen välillä.

Onko äänilevy ottamassa valtaroolin perinteen siirtämisessä eteenpäin? Toisaalta voi nykyaikana myös kysyä, mitä on lastenmusiikki? Olen haastatellut pitkän linjan lastenmusiikin ammattilaista Hannu Sepposta Orffit-yhtyeestä (ent. Tohtori Off ja Herra Dalcroze). Hänen kanssaan olemme pohtineet nykylastenmusiikin tilaa, äänitteiden merkitystä ja mitkä osatekijät määrittävät ja ohjaavat nykylastenmusiikin kehitystä ja tekevät musiikista ylipäättään lastenmusiikkia.

Lapsille ei tehdä pelkästään äänilevyjä vaan usein musiikki yhdistetään kuviin tai animaatioon. monet lapset eivät tunnista melodioita itsessään, mutta nähdessään musiikkiin yhdistyvän kuvan tai animaation, he tunnistavat tätä kautta musiikkia. Tällä tavoin esiintuotu musiikki ei välttämättä ole huonoa tai heikkolaatuista. Useimmiten vain kuva on määräävämmässä asemassa musiikkiin nähden.

Radio on ollut haastateltavien omassa lapsuudessa se median muoto, jonka kautta on kuultu ja opittu uutta lasten musiikkia. Vanhimmat haastateltavat muistelevat Markus-sedän ohjelmia radiossa. Nuoremmat muistavat lasten toivekonsertit. Yleisradion ohjelmat olivat lahes ainoa radion välityksellä kuultu lastenmusiikin tarjonta. Myöhemmin aloittneet kaupalliset kanavat eivät ole tarjonneet lastenohjelmia tai – musiikkia. Myös Yle päätti lopettaa lastenohjelmien lähetykset vuonna 2011.

Ylen lopetettua lastenohjelmien tarjonnan aukkoa paikkaamaan syntyi 1.1.2012 toimintansa aloittanut lapsille suunnattu nettiradio, Lastenomaradio.fi, jota voi kuunnella pääkaupunkiseudulla lauantaiaamuisin myös Lahiradion taajuuksien kautta. Lastenradio etsii rahoitus- ja yhteistyökumppaneita voidakseen laajentaa toimintaansa FM-verkossa (www.lastenomaradio.fi).

Vuonna 2013 radiolupien ollessa uudelleen haettavana myönnettiin lupa SBS Discovery Radion lastenradiolle, joka toimisi Tampereen seudulla FM verkossa (www.aamulehti.fi, 31.10.2013.).

Kuunneltavalle ja koettavalle lastenmusiikille tuntuu olevan nykypäivänä selvä tilaus. Lastenmusiikkikonsertit ovat hyvin suosittuja ja elämyksellisiä kokemuksia ja uusien radiokanavien perustaminen, valtaradion toimista huolimatta, tukee myöskin ihmisten tarvetta kuunnella lastenmusiikkia.

5.9.1. Mitä on lasten musiikki?

Vastaus ei ole yksiselitteinen ja uskoakseni myös vastaus on muuttunut ja tulee muuttumaan ajan kuluessa. Tämän ja kahden seuraavan alaotsikon alla yritän avata edellisessä luvussa esittämiäni kysymyksiä haastattelemani lasten musiikin ammattilaisen vastausten myötä.

Pohdittaessa määreitä lasten musiikille, antaa Hannu Sepponen kolme selkeää määritelmää:

1. Lasten itsensä tuottama musiikki (poikkeaa normaalista metelistä usein alkeellisen rakenteen ja suunnitelmallisuuden vuoksi)
2. Lapsille esitetty/tehty musiikki (tässä kohderyhmää kästellään kehitykseen sopivilla sanoituksilla ja musiikillisilla sävelkuluilla)
3. Muu musiikki (josta lapset löytävät jotain heitä kiinnostavaa esim. vanhempiensa tai kavereidensa vinkkaamina)." (Sepponen 2012)

Valikoima on siis sangen laaja ja raamit suuret. Sepposen mukaan lasten musiikin tarjonta on jo niin runsasta, ettei vanhemmilla ole resursseja sen kovinkaan tarkkaan kartoittamiseen. Äänitteitä hankittaessa hinta on usein ratkaiseva tekijä ja monet hankkivatkin marketin hyllystä parin euron hintaisia heikosti tuotettuja ja esitettyjä kokoelmia tutuista, jo moneen kertaan levytetyistä lauluista (Sepponen 2012).

Voidaan myös kysyä, onko määrittääkö lasten ikä sitä, mikä todellisuudessa on lasten musiikkia. Joidenkin näkemysten mukaan ala-asteikäiset ovat lapsia, toisten mielestä lapsuus loppuu jo oppivelvollisuuden alkaessa.

”Käsitys lapsuudesta on mielenkiintoinen, sillä osa vanhemmista on selkeästi sitä mieltä, että lapsuus loppuu koulun aloittamisen myötä. Jopa koulujen konserteissa on välillä vain eskarit ja 1–2-luokat, koska koulun henkilökunta on viisaudessaan niin päättänyt (tähän voi oikeasti olla monia hyviä syitä). Tämä on kyllä ehkä hiukan muuttumassa, sillä nuoret vanhemmat ajattelevat lapsuudesta laveammin ja ovat valmiita panostamaan lasten kasvatukseen taas rohkeammin.” (Sepponen 2012)

Vastaus kysymykseen ei siis ole yksiselitteinen. Yhteiskunnan paineet lapsia ja nuoria kohtaan ovat melko kovat ja vaativat osaltaan lapsen kehittymistä yhä aikaisemmin kohti aikuisuutta. Myös kehon fyysisen kehittymisen aikaistuminen, erityisesti tytöillä, luovat kuvaa siitä, että lapsuusaika olisi entistä lyhyempi. Kuten Sepponen toteaa, nykypäivänä ollaan taas hieman entisaikaa valveutuneempia ja pyritään panostamaan pitkään lapsuusajkaan.

5.9.2. Yleistä lastenmusiikkitalenteista

Nykyään julkaistaan valtavat määrät lapsille suunnattua musiikkia. Julkaisijoina ovat niin yhtyeet omakustanteisina kuin suuret levy-yhtiötkin. Päivän trendi tuntuu olevan tunnettujen artistien levyttämät vanhemmat lastenlaulut.

Kysymykseen levy-yhtiöiden suhtautumisesta lastenmusiikkiin, vastaa Sepponen seuraavasti:

”Isot levy-yhtiöt ottavat nykyään aika varman päälle. Jos lastenmusiikkia tehdään, niin sen esittäjiksi pyritään saamaan jo muualta tunnettuja tähtiä. Tästä esimerkkinä luonnollisesti Ipanapa-levyt. Markkinointi on päivän sana ja rahan puute pudottaa osan laadukkaastakin lastenmusiikista marginaaliin. Levy-yhtiöt tarttuvat myös mielellään tv-hahmojen levyihin esimerkkeinä Smurffit, Hertan maailma ja Risto Räppääjä.” (Sepponen 2012)

Sepposen mielestä on nähtävissä jonkin asteinen ”kehäkolmoistuminen”, millä hän tarkoittaa pienten piirien levyntekoa ja keikkailua pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Suomessa. Sepponen kantaa huolta haja-asutusalueiden lasten musiikin konserttitarjonnasta, joka tällä hetkellä on vain parin kiertävän yhtyeen varassa (Sepponen 2012).

”Levy-yhtiöiden tulee kannattaa, joten ei pahaa sanaa bisneksestä. Onneksi on pienempiä puurtajia, joilla on pienemmät toimistot ja vielä halvemmilla seuduilla - näin pienemmälläkin rahamäärällä voidaan saada aikaan virkeitä taiteellisesti osuvia lastenmusiikkilevytyksiä. Näiden pienempien pajojen määrä on viime aikoina lisääntynyt ja levyjä myydään merkittäviä määriä konserteissa. Suoraan studioilta kuluttajalle.” (Sepponen 2012)

Musiikkiteollisuus julkaisee valitettavasti myös sellaisia lastenmusiikkiäänitteitä, joiden musiikillinen ja tuotannollinen taso on melko matala. Sepponen on huolissaan tietynlaisesta lasten aliarvioimisesta, se kuuluu usein hänen mukaansa heikkolaatuisista laulujen sanoituksista ja heppoisista musiikillisista ratkaisuista lastenmusiikissa (Sepponen 2012).

5.9.3. Lasten musiikki tekijän näkökulmasta

Hannu Sepposen mielestä lasten musiikin tila ja taso nykypäivänä on hyvällä mallilla. Hänestä musiikissa on nykyään valinnanvaraa, runsautta ja hän iloitsee nuorten taitavien muusikoiden innostumisesta lasten musiikin tekemiseen ja esittämiseen. Hänen mielestään kirjo on kuitenkin jo hyvin laaja ja osa yhtyeistä on valitettavasti jumiutunut vain yhden asian liikkeiksi. Esimerkiksi kansanmusiikin puolella usein toiminta pyhitetään traditio-tuotannoille (Sepponen 2012).

Sepposen mielestä äänilevy voi toimia myös perinteen siirtäjänä, ja hän kertoo oman yhteensä kierrättävän vanhoja ideoita, kunnianosoituksena menneille polville. Hän suree ja pitää vastuuttomana ratkaisuna, että YLE lopetti lastenohjelmien lähetykset radiossa. Hänen mukaansa nimenomaan radion, äänitteen ja korvan kautta tarinat saavat mielikuvituksen lentämään ilman silmän, tv:n tai internetin häirintää ja ylivoimaa valmiiden mielikuvien tuottamisessa. Sepposen mielestä on tärkeää aikuisten osoittaa lapsilleen, että he ovat tärkeitä. Musiikki on siihen oiva väline ja Sepponen toivookin, että lapset kokevat konserttitilanteissa tämän voimaannuttavana (Sepponen 2012).

Lastenmusiikin tekijä on monen haasteen edessä. Kuinka säveltää ja sanoittaa lapsille musiikkia nykypäivän teemoin ja kuinka saada musiikki esiin, etenkin kun valtamedia ei tällä hetkellä siihen paljoakaan satsaa.

Kuunneltavalle ja koettavalle lastenmusiikille tuntuu olevan nykypäivänä kuitenkin selvä tilaus. Lastenmusiikkikonsertit ovat hyvin suosittuja ja elämyksellisiä kokemuksia ja uusien radiokanavien perustaminen, valtaradion toimista huolimatta, tukee myöskin ihmisten tarvetta kuunnella lastenmusiikkia.

5.10. Laulumateriaalin ja kodin musiikillisen perinnön jatkumo

Kysymykseen tietävätkö haastateltavat vanhempiansa heille laulamien laulujen taustoista ja lauloivatko vanhemmat lapsilleen itse lapsina kuulemiaan lauluja, vastasi moni, ettei tiedä laulujen taustoista juuri mitään. Heillä on kuitenkin arvio, että laulut ovat luultavasti sellaisia, joita heille itselleen on laulettu. Vanhemmat eivät olleet sen kummemmin informoineet lapsiaan laulujen alkuperästä. Jotain on toki voitu päätellä silloin, kun sekä äiti ja mummo laulavat samaa laulua.

”En usko että mun äidille on paljon laulettu lapsena. Mun mummo sai mun äidin hyvin nuorena ja oli sota-aika ja hyvin sekavaa elämää. Toisaalta mun mummokin on harrastanut laulua ja se rakastaa sitä Jo karjalan kunnaila lehtii puu- laulua yli kaiken. Mun äitini kyllä lauloi sen mummon hautajaisissa, joten en tiedä olisiko se laulu ollut jotenkin myös heidän välisensä”. MO 2

Jos oma vanhempi on ollut musiikin ammattilainen, musiikki ei ole välttämättä siirtynyt jälkipolville heidän lapsena kuulemassaan muodossa. Toisaalta sitä ei ole haluttukaan siirtää sellaisenaan, vaan on haluttu muodostaa oma tapa musisoida oman lapsen kanssa. Tällöin on rakennettu oma ohjelmisto käyttäen hyväksi sen ajan tarjolla olevia musiikillisia mahdollisuuksia. Kodin ammatillinen muusikkotausta on koettu jopa rasitteena ja tietoisesti siitä on pyritty eroon.

”Ei oo tullu laulettua lapsille aarioita missään muodossa. Joillainhan se kuulokuva on sitä vanhempien ammatin harjoittamista kotona. Mut mä oon tehny tietoisin päätöksen etten mä sotke mun ammatinharjoittamista mun lasten elämään”. MO 2

Joku on kokenut traumaattisena oman vanhempansa keskittymisen oman musiikillisen ammattitaitonsa kehittämiseen kotona, joku toinen puolestaan on kokenut sen rikkautena ja saaneensa sitä kautta arvokkaan musiikillisen perinnön jaettavaksi omille lapsilleen.

”Kotini oli suuri kuorolaulun kehto. Paikkakunnan sekakuoro ja mieskuoro olivat 1930–50- luvuilla etunenässä Sulasolin kuorokisoissa. 1960- luvulla oli vielä rippeitä loistosta, sillä muistan istuneeni ”laulajaisissa” kuuntelemassa kansallispukuisen isänmaallisen kuoron laulantaa. Meillä oli kotona myös usein ”Kyläkuoron” harjoitukset, kuoroa johti joko paikkakunnan kanttori tai opiskelemassa oleva veljeni. Siis sekakuoro- ohjelmisto karttui pienessä päässäni”. MO 1

Haastateltavat ovat siirtäneet tietoisesti tai tietämättään omasta kodista saatuja perinteitä eteenpäin. He ovat pääosin omille lapsilleen ja lapsenlapsilleen laulaneet itse lapsena oppimiaan lauluja samoin, kuin heille niitä on laulettu. Pientä muuntelua on voinut tapahtua ja lauluja on sovellettu tilannekohtaisesti ja sen myötä vaihdettu sanoja. Melodiat ovat pysyneet melko lailla samoina.

6. YHTEENVETO

Seuraavassa päätösluvussa teen yhteenvedon tutkielmani keskeisistä tuloksista. Alussa tarkastelen niitä seikkoja, jotka nousevat esiin lauluvalikoimasta. Pohdin ja selvitän haastatteluvastausten avulla, onko musiikin ammatillisella koulutuksella ollut niin suuri vaikutus lapselle laulamiseen kuin alkuaan ajattelin. Toisaalta tutkimuksessa on tullut voimakkaasti esille kodin kulttuurinen perintö ja musiikillinen ilmapiiri vaikuttavana tekijänä. Lopuksi pohdin, toteutuivatko ennako-odotukseni, ja teen omat johtopäätökseni tutkimustuloksista ja pohdin, minkälainen on tämän päivän musiikillinen jatkumo vanhemman ja lapsen välillä.

6.1. Laulumateriaalista esille nousevat havainnot

Laulumateriaalista nousee esille selkeät sukupolvien kerrostumat. Isovanhemmat ovat laulaneet haastatelluille hyvin paljon vanhoja perinteisiä lastenlauluja, jotka ilmeisesti ovat olleet myös heille lapsena laulettuja lauluja. Suurin osa näistä lauluista on ollut kansanlauluja. Tällaisia lauluja ovat olleet mm. *Pii pii pikkuinen lintu*, *Tuu tuu tupakkirulla*, *Körö körö kirkkoon* ja *Ootkos nähny meirän pukkia*. Lastenlorut ja hokemat ovat olleet myös hyvin tavallisia lasta viihdytettäessä, mm. *Oli ennen onnimanni*.

Isovanhemmat ja isät ovat laulaneet äitejä enemmän lapsilleen paljon ajan säveliä. Sota-ajan laulut ja 1950–60-luvun käännösiskelmät ovat olleet tyypillistä lapsille laulettua ohjelmistoa. Moni haastateltava ei lapsena tiennyt laulujen alkuperää tai aikakautta, mutta myöhemmin on ymmärtänyt mummon tai isän laulaneen oman nuoruutensa hittikappaleita. Äidit ovat kyllä hyräilleet pätkiä ajan sävelmistä, mutta kukaan haastateltavista ei muista nimenomaan äitinsä laulaneen iskelmiä kokonaisuudessaan lapsilleen.

Toisaalta on todettava, että ohjelmiston jatkumo on ollut yllättävän samanlainen kautta sukupolvien. Itselle laulettuja lauluja on kierrätetty ja laulettu lapselle sukupolvesta toiseen. Haastatteluvastausten mukaan ei laulujen esitystavoissa tai sanoissa ole tehty suurtakaan muuntelua vaan niitä on laulettu lapsille niin kuin niitä on itse kuultu, mahdollisine melodisine ja sanoituksellisine virheineenkin.

6.2. Musiikillisen koulutuksen vaikutukset

Haastateltavat kertovat itse laulaneensa ja musisoineensa lastensa kanssa usein. Myös musiikkitalenteita on kuunneltu paljon. On koettu myös tärkeäksi siirtää omaa omilta vanhemmilta tai isovanhemmilta opittua musiikkiperinnettä omille lapsille.

”Lauloin paljon perinteisiä lastenlauluja. 80- ja 90-luvulla tuli paljon hyviä lastenlaulutallenteita. C-kasetit olivat kova juttu! Kuunneltiin automatkoilla näitä hyviä äänitteitä perinteisistä ja uusistakin lauluista. Ja paljolti näitä samoja lauluja sitten lauloin itse ja laulettiin lasten kanssa yhdessä”. MO 1

”Olen halunnut laulaa paljon ja ilman säästystä monenlaisia lauluja, erilaisissa tilanteissa lapsilleni. Koen oman lauluperintöni ja kansanlaulujen ja lastenlaulujen siirtämisen lapsilleni tärkeäksi.” MO 5

Oman perinteen luominen on tullut esiin lasta nukuttaessa. Haastateltavat ovat hyräilleet lapselle omia muunnelmiaan tutuista tuutulauluista tai muokanneet niitä tilanteisiin sopiviksi. Nukutushetket ovat myös rohkaisseet laulamaan omia sävelmiä, joita moni haastateltu ei kuitenkaan pidä minään sävellyksinä vaan hetken tuomana improvisaationa. Kukaan haastateltavista ei ole säveltänyt lastenlauluja omille lapsilleen.

”Mä en oo säveltänyt lauluja, mutta mä tein niille sellasii loruja, kun ne oli pieniä. Ne on ollu sellasii rytmisii ja sellasii Daikadaikaduu-tyyppisiä. Keskimmäisen kanssa, mä en muista mistä se oikein lähti, meillä oli oma pätkä: 'Tosi ihanaa ja hellästi sanottavaa'. Tää oli jotenkin niin sydämeenkäyvä meidän mielestä. Ja tää tuli vaan jostain. Sit laps keksi ruveta varioimaan ja laulusta tuli vaikka 'Tosi ihanaa ja leivästi sanottavaa'. Ja kohta siihen tietysti tuli kakkapieruversiot myös”. MO 2

Oma musiikki on ollut pikemminkin laulunpätkiä kuin kokonaisia lauluja. Nämä pienet pätkät ovat kummunneet hetkestä ja hetken tunnelmasta ja niitä ei välttämättä ole toistettu useampia kertoja.

Musiikillisen koulutuksen vaikutukset musiikinopettajat kokivat kahdella tapaa, rajoittavina tai laajentavina. Osalle koulutus oli asettanut itsekritiikin ja oman soiton kontrolloimisen vuoksi rajoitteita ja esteitä luontevan laulamisen suhteen.

”Minusta tuntuu, että lapselle laulaminen on itselleni vaikeaa juuri musiikkikoulutuksen takia. Vaikka luulisi sen olevan juuri päinvastoin. Pitkä opiskelu musiikin ammattilaiseksi on aiheuttanut sen, että laulua (ja musiikkia muutenkin) kontrolloi liikaa; toisin sanoen se ei synny luonnostaan ja vapautuneesti.” MO 3

Osalle koulutus oli antanut työkaluja kodin musisointiin. Oman kotimusisoinnin tasoa pidettiin tavallisen perheen musisointiin verrattuna keskivertoa parempana ja laajempana. Koulutuksen myötä lastenmusiikkimateriaalia on kertynyt kotiin enemmän, ja sitä on valittu tarkemmin. Omassa työssä on päässyt tutustumaan ajan uutuuksiin ja pysynyt niin sanotusti ”kartalla” lasten musiikin suhteen. Ammattilaisena on pystynyt arvioimaan materiaalin sopivuutta lapsen kulloiseenkin kehityskauteen.

”Kyllä se [koulutus] varmaankin on vaikuttanut, luultavasti olen laulanut puhtaammin, sävelkorkeuden valintaan se on myöskin varmaan vaikuttanut.” MO 4

”Ehkä laaja lauluvalikoima” MO 6

”Ehkä mä oon osannu valita enemmän lauluja mutta mä oon nimenomaan valinnu tiettyntyyppisiä lauluja”. MO 2

Eräs haastateltavista, tiedustellessani toiko musiikkikoulutus tai musiikin opettajuus jotain lasten kanssa musisointiin, vaikkapa pedagogista ajattelutapaa, totesi yhteisten musiikkihetkien kummunneen hetkestä ja hetken tunnelmista. Oman lapsen kanssa musisoiminen on ollut nimenomaan äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta, josta pedagoginen ajattelu on ollut kaukana.

”Äh, mä inhoon kaikkee pedagogiikkaa pikkulasten kanssa. Se juttu lähti aina yhdessäolosta ja niistä fiiliksistä ja niiden mukaan mentiin. Vauvojen lauluista lähdettiin liikkeelle ja sit pian rupes tuleen pojilta omia lauluja”. MO 2

Jokainen haastateltu koki erittäin tärkeänä sen, että perinteellä on jatkumo. He toivoivat voineensa siirtää lapsilleen oman lapsuutensa muistoja, suvun perinteen tietoa, mutta myös uusia perheen sisäisiä traditioita sekä uutta aikamme musiikkia. Laulaminen on ollut luonteva tapa läheiseen yhdessäoloon oman lapsen kanssa.

6.3. Kodin musiikillinen perintö ja sen vaikutukset

Vaikka haastateltavien lukumäärä molemmissa verrokkiryhmissä on sangen vähäinen, tulee kodin musiikillisen perinteen vaikutus selvästi esille. Inkeri Ruokonen on todennut: ”Laulavasta sylistä nousee laulava lapsi” (Ruokonen 2001, 120), ja näiden haastattelujen perusteella tuntuu tämän väittämän pitävän paikkansa. Vaikka varsinaisena tutkimuskysymyksenäni ei ole ollut selvittää millaisesta kodista syntyy ammattimuusikoita, haastateltavien vastauksista saa tähänkin kysymykseen viittaavia selvennyksiä.

Lähes poikkeuksetta niissä kodeissa, joissa on laulettu lapselle paljon sekä kuunneltu ja itsekin musisoitu, on luotu pohja musiikkiharrastukselle ja mahdollisuudelle edetä ammattimuusikoksi saakka. Ei-muusikko -äitien omat vanhemmat eivät ole niinkään painottaneet musiikin tärkeyttä kotona, mutta haastateltavat itse ovat vahvistaneet musiikkiperinnettä omien lastensa kohdalla. Näin on luotu taas pohja musiikkiharrastukselle. Sillä, onko lapsille laulettu melodiat oikein, ei näytä olleen merkitystä korvan kehittymiselle. Moni haastateltu toteaa, että ymmärsi vasta myöhemmin, että hänelle lapsena laulanut laulaja ei välttämättä ole pysynyt sävelessä koko aikaa tai tuskin lainkaan.

Tämän tutkimuksen valossa kodin tuki ja musiikillinen ilmapiiri ovat siis ratkaisevassa asemassa perinteen jatkumisessa sekä lapsen musiikillisen minäkuvan vahvistumisessa sekä musiikin harrastamisen aktiivisuudessa. Vaikka tutkimus laadullisesti ja lähestymistavoiltaan on erilainen kuin Ruokosen (2001) tai Putkinen-Tervaniemi-Huotilaisen (2012) tutkimukset, lopputulema noudattelee mainittujen tutkimuksien loppupäätelmiä.

Ruokosen toteamus ”Laulavasta sylistä nousee laulava lapsi” (2001,120) pitänee tämän tutkimuksen valossa hyvin paikkansa. Ruokosen (2001) ja Putkinen-Tervaniemi-Huotilaisen (2012) tutkimukset ovat päättyneet siihen että varhaislapsuuden musiikilliset kokemukset ovat merkittäviä lapsen myöhempää sosiaalista ja musiikillista kehitystä ajatellen. Samanlaisen johtopäätöksen voi tehdä haastattelujen vastauksista.

6.4. Ennako-odotusten toteutuminen ja omat arviot

Tutkimukseni osoittaa selkeästi, että perinteellä on jatkumo nykypäivänäkin. Laulut siirtyvät äidiltä, isältä tai isovanhemmalta lapselle samoin keinoin laulamalla kuin vuosisatojen ajan on tapahtunut. Epäsuora laulujen kuuleminen on muodostanut lapsille oman kuulonvaraisen muistijäljen, ja haastatellut äidit ovat siirtäneet lauluperimäänsä eteenpäin samalla tavoin ja samoin keinoin kuin esivanhempansa. Tutkimusraportin alussa esittämäni väite ja kysymys lapsille laulamista ja etenkin sen puutteesta ei haastattelujen perusteella pidä paikkaansa. Lapsille lauletaan samoin kuin aikojen alusta on tehty. Musiikin muoto ja laulut ovat tietysti kehittyneet oman aikansa mukaisiksi.

Yksi merkittävä piirre muusikkokodeissa on ollut epäsuoran musisoinnin kuuleminen. Moni haastateltava toteaa, että heillä musiikki on ollut perheessä niin isossa roolissa ja vanhempien ammatin vuoksi aina läsnä, ettei varsinaisia musiikkihetkiä pysty erittelemään. Lapset ovat olleet luontevasti läsnä tilanteissa joissa vanhemmat harjoittelevat, kuuntelevat musiikkia tai musisoivat muiden kanssa. Tämä tukee historiallista jatkumoa, sillä entisaikojen lauluperimähän siirtyi juuri kuulon- ja muistinvaraisesti.

Muusikkous tukee tätä perinteen siirtymää myös sillä tavoin, että laulut siirtyvät tarkemmin oman kuulokuvan mukaisesti ja improvisaatiolle jää ehkä vähemmän tilaa. Laulut ovat siten ketjun tässä vaiheessa säilyneet hyvin samanlaisina kuin muusikkoäidit ovat ne itse kuulleet. Ammattimuusikkous on myös laajentanut laulettua lauluohjelmistoa. Tosin kukaan haastatelluista ei kerro, että koulutus olisi tietoisesti ohjannut laulamista ja laulujen valintaa johonkin tiettyyn suuntaan. Valintaan ja jatkumoon on selkeästi eniten vaikuttanut omasta kodista saatu lauluperinne.

Laulamisen perinne tuntuu olevan voimissaan myös niissä perheissä, joissa kumpikaan vanhempi ei ole musiikin ammattilainen. Tämä viittaa selvästi siihen, että laulaminen on yleensäkin luonnollinen tapa ilmaista itseään ja kommunikoida lapsensa kanssa.

Laulaminen on äidin ja lapsen välistä, tärkeää vuorovaikutusta, jonka avulla myös äidin oma kulttuuriperimä ja -historia siirtyy taas uudeksi lenkiksi jatkumoketjuun.

”Laululla voi välittää tunteita, joita ei sanoin voi tai osaa.” MO 5

Tähän lauseeseen kiteytyy tämän tutkimuksen pienimuotoinen missio.

6.5. Jatkuuko jatkumo?

Pelko siitä, että äideiltä olisi katoamassa kyky kommunikoida lastensa kanssa laulamalla, näyttää olevan ainakin toistaiseksi ennenaikainen. Alussa esittämäni toteamukset, kysymykset ja ilmaisemani huoli musiikillisen äitilaulu-perinteen jatkumisesta eivät tämän tutkimuksen perusteella ole tällä hetkellä aiheellisia. Merkkejä muutoksesta kuitenkin on ja jos tämän kyselyn toteuttaisi kahdenkymmenen vuoden kuluttua uudelleen, voisi lopputulema olla sangen erilainen.

Lapselle laulamisen jatkumo näyttää jo nyt kuitenkin muuttavan muotoaan ja saavan uusia ilmaisuväyliä television, radion, tallenteiden ja internetin välityksellä. Jatkumoa vievät eteenpäin myös lastenmusiikin tekijät ja ne monet tahot, jotka opettavat ja ohjaavat äitejä kommunikoimaan lapsensa kanssa musisoiden. Tämän tutkimuksen perusteella äänitallenteiden tulo markkinoille ja helposti kaikille saatavilla oleviksi on mullistanut eniten perinteen siirtämisen muotoa. Laulamisen sijaan kuunnellaan yhdessä musiikkia tallenteilta.

Huolta voisi kylläkin kantaa sen suhteen, että nykyaika asettaa äideille roolimalleja ja raameja siitä, mitä on hyvä äitiys ja millä tavoin lapsen kanssa tulisi kommunikoida. Toisaalta on yleisesti tunnustettu asia, että vanhemmuus on nykyvanhemmilta hiukan hukassa ja luultavasti siitä syystä vanhemmille tarjoillaan ohjeita ja ohjeistusta vähän joka suunnalta. Tuntuu myös, että entistä enemmän kasvatusvastuuta siirretään yhteiskunnalle, päiväkodeille ja kouluille. Kuitenkin vanhempien oma elämäntapa toimii lapselle suurimpana vaikuttavana tekijänä. Varhaislapsuuden kasvu- ja kehitysympäristöllä näyttää asiantuntijoiden mukaan olevan suurin ja määräävin vaikutus siihen, millainen aikuinen lapsesta aikanaan kasvaa.

”Meidän lapset ovat oppineet paljon kaikenlaisia lastenlauluja, mutta monet lasten kaverit eivät ole kuulleetkaan niistä. Selvä sukupolven muutos tulossa, kohta on perinteisten lastenlaulujen osajat sukupuuton partaalla.” ÄI 3

Tämä haastateltavan väite on huomionarvoinen. Vaikka media pursuaa kaikenlaista lastenmusiikkia ja virikkeitä vanhemmille yhteiseen musisointiin lastensa kanssa, tuntuu olevan olemassa jonkinlainen jako ”rikkaisiin ja köyhiin”, musiikillisiin luokka-asteisiin ja eroihin. Aktiiviset perheet jatkavat perintöä ja perinnettä laulamalla, hakemalla tietoa ja kuljettamalla lapsiaan musiikkiharrastuksiin. Vastaavasti on yhä enemmän perheitä, joilla ei ole intressejä tai edes taloudellisia mahdollisuuksia tarjota lapsilleen harrastusta ja elämyksiä musiikin parissa. Voi jopa esittää kysymyksen, onko musiikki ja sen perinteen jatkaminen perheen sisällä saamassa tulevaisuudessa elitistileiman?

Olisivatko loppupäätelmät toisenlaisia, jos olisin haastatellut omien oppilaideni vanhempia ja satunnaisesti koululaisten vanhempia? Heidän lausumistaan ajatuksistahan tämä tutkimus sai alkunsa. Voidaan myös ajatella, että pyysin alitajuisesti haastateltaviksi sellaisia henkilöitä, joiden vaikutuksella sain toivomiani vastauksia, tai että asetin kysymykset musiikin ammattilaisena niin, että niihin voi vastata vain toivomallani tavalla. Tällöinhän tutkimus olisi vain yhden suppean näkökulman esittelyä. En silti usko, että näin on käynyt. Monet ennako-odotukseni ja oletukseni haastateltavien lapsuusajoista ja kotitaustoista sekä heille lauletuista lauluista muuttuivat tutkimuksen ja haastattelujen aikana. Joten jos alitajuista valintaa teinkin, ei lopputulos sittenkään määrittynyt mahdollisen oman ennakoasetteluni mukaan vaan hahmottui haastatteluvastauksien perusteella.

Tässä tutkimuksessa käytiin läpi äitien lauluperinteen jatkumoa neljän sukupolven ja ajallisesti yli sadan vuoden ajalta. Jatkumo ainakin tänä aikana on ollut selvä ja vahva. Haastateltavat pitävät tärkeänä jatkaa perinnettä eteenpäin ja toivovat, että heidän omat lapsensa jatkavat sitä vuorollaan. Toivoa sopii, että tärkeä ja ikaikainen perinneketju jatkuu katkeamattomana tulevaisuudessakin.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

Asplund, Anneli 2006. *"Itkuvirsi. Ikuinen ikävä"*. Asplund Anneli, Hoppu Petri, Laitinen Heikki, Leisiö Timo, Saha Hannu, Westerholm Simo. Kansanmusiikki. Suomen musiikin historia. Helsinki: Werner Söderström Oy. 80-102.

Asplund, Anneli 2006. *"Runolaulusta rekilauluun. Kehtolaulut"*. Asplund Anneli, Hoppu Petri, Laitinen Heikki, Leisiö Timo, Saha Hannu, Westerholm Simo. Kansanmusiikki. Suomen musiikin historia. Helsinki: Werner Söderström Oy. 118-121.

Asplund, Anneli 2006. *"Kirjallinen laulu"*. Asplund Anneli, Hoppu Petri, Laitinen Heikki, Leisiö Timo, Saha Hannu, Westerholm Simo. Kansanmusiikki. Suomen musiikin historia. Helsinki: Werner Söderström Oy. 200-271.

Bruner, J. 1974. *"The Growth of Representational Processes in Childhood."*
Bruner, J. Beyond the Information Given: Studies of the Psychology of Knowing.
London, George Allen & Unwin Ltd, 313-324.

Gerhardt, Sue 2008. *Rakkaus ratkaisee. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehittymiselle*. Suom. Marja Kivirauma. Helsinki: Persona Grata, Edita Prima Oy.

Hongisto-Åberg, Marja, Viitaila-Pulkkinen, Elina 1990. *Vauvojen laulut*. Helsinki: Lasten keskus.

Huotilainen, Minna 2004. *"Sikiöaikainen oppiminen valmistaa tien syntymänjälkeiseen elämään"*. Tieteessä tapahtuu 4/2004, 14-16.

Jalkanen, Pekka 2003. *"Haitari ja jazz: Vuodet 1918-44"*. Jalkanen Pekka, Kurkela Vesa 2003. Populaarimusiikki. Suomen musiikin historia. Helsinki: Werner Söderström Oy. 239-252.

Kaasinen, Sari 2009. *Erään karjalaisen naisen laulut*. Tohtorintutkimuksen kirjallinen työ. Helsinki: Sibelius-Akatemia, Kansanmusiikin osasto.

Kurkela Vesa 2003. *"Kansallisen ihanteellisuuden aika: Vuodet 1945-62, Eriytyvien yleisöjen aika: Vuodet 1963-90"*. Jalkanen Pekka, Kurkela Vesa 2003. Populaarimusiikki. Suomen musiikin historia. Helsinki: Werner Söderström Oy. 340-618.

Kurkela, Vesa 2011. *"Rytmi-musiikin sukupolvet. Elämäkertojen ja muun muistelma-aineiston valossa"*. Luento ja Power Point-esitys 30.03.2011.

Laitinen Heikki 2006. *"Runolaulu. Kokonainen laulun maailma"*. Asplund Anneli, Hoppu Petri, Laitinen Heikki, Leisiö Timo, Saha Hannu, Westerholm Simo 2006. Kansanmusiikki. Suomen musiikin historia. Helsinki: Werner Söderström Oy.

Lampi, Jessika 2010. *Kun äiti voi hyvin, lapsi voi hyvin. Hyvinvointia edistävää musiikkitoimintaa odottaville äideille*. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia.

Marjanen, Kaarina 2010. *The Bellybutton Chord, Connections of Pre- and Postnatal Music Education with Early Mother-Child Interaction*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Mäkelä, Jukka 2005. "Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä". Katsausartikkeli. Suomen Lääkärilehti 14/2005 VSK 60, 1543-1549.

Purhonen, Semi 2007. *Sukupolvien ongelma*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251.

Putkinen Vesa, Huotilainen, Minna, Tervaniemi Minna 2012. *Informal musical activities are linked to auditory discrimination and attention in 2–3-year-old children: an event-related potential study*. European Journal of Neuroscience, 37/2012, 654–661

Ruokonen, Inkeri 1999. "Musikissa soi kulttuurien rikkaus. Monikulttuurisuus konserttikeskus ry:n toiminnassa." A.Puurula (toim.) Moni- ja interkulttuurinen taidekasvatus. Taito- ja taideaineiden integroitseminaari 19.3. 1999. Studia Paedagogica 21. Helsinki: Hakapaino Oy.

Ruokonen, Inkeri 2001. "Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä". Karppinen Seija, Puurula Arja, Ruokonen Inkeri 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 120-143.

Vuori, Hilkka-Liisa 2002. *Harmoninen laulu. Ääni siltana äidin ja lapsen varhaisessa vuorovaikutuksessa*. www.harmoninenlaulu.org/kirjasto/silta.htm

Väisänen, A.O. 1990/1938. "Lastensävelmistä". Toim. Pekkilä Erkki. Hiljainen haltioituminen. A.O. Väisänen tutkielmia kansanmusiikista 1990. SKS:n toimituksia 527. Helsinki: SKS. 227-245. Alkup. Kalevalaseuran vk 18, 1938.

Internetlinkit:

www.lastenomaradio.fi

Sähköpostihaastattelut:

6 musiikkioppilaitoksen opettajaa	kevät 2011
5 ei muusikko- äitiä	syksy 2011

Sepponen, Hannu Orffit- yhtye	kevät 2012
----------------------------------	------------

Pölönen, Päivi Nuorisopsykiatri	kevät 2012
------------------------------------	------------

Liitteet

1. Kyselylomake äidit
2. Kyselylomake lastenmusiikin tekijät
3. Kyselylomake nuorisopsykiatri

LIITE 1

Kysymyksiä äideille

1. Mikä on ensimmäinen laulettu muistosi lapsuudesta?
2. Lauloiko oma äitisi sinulle?
3. Lauloiko joku toinen henkilö lauluja sinulle?
4. Minkälaisia lauluja?
5. Tiedätkö, ovatko äitisi laulamattomat laulut hänelle itselleen lapsena laulettuja lauluja?
6. Tiedätkö sinulle laulettujen laulujen taustoja, ovatko kansanlauluja vai ajan sävelmiä tms?
7. Mitä itse lauloit/ laulat lapsellesi, vai soitatko valmista musiikkia levyiltä?
8. Jos laulat äitisi laulamia lauluja, laulatko ne samoin vai muunteletko sanoja tai melodioita?
9. Laulamisen hetki, miten ja missä?
10. Liittyikö laulamiseen fyysinen kontakti, esim. silittely, syliinotto ym.?
11. Oletko tehnyt lapsellesi omia lauluja?
12. Onko sinulla musiikillista koulutusta? Minkälaista?
13. Koetko että musiikkikoulutus on vaikuttanut tapaan laulaa lapsellesi? Miten?
14. Muuta, omat kommenttisi ym.

LIITE 2

Kysymyksiä lastenmusiikin tekijälle

Kuka ja mikä olet?

Kuinka kauan olet ollut tekemisissä lastenmusiikin kanssa?

Mitä mielestäsi on lastenmusiikki?

Kuinka lastenmusiikki on mielestäsi muuttunut aikojen saatossa?

Lastenmusiikin tila nykypäivänä?

Levy-yhtiöt ja niiden suhde lastenmusiikkiin?

Konserttitilanne, aitoa kohtaamista vai lastenmusiikkityötä?

Mikä nykylastenmusiikissa on hyvää?

Mikä nykylastenmusiikissa ärsyttää?

Toimiiko äänilevy perinteen jatkajana/siirtäjänä?

Muuta painavaa asiaa lastenmusiikista, omat kommenttisi ym

LIITE 3

Kysymyksiä nuorisopsykiatrille

1. Mitkä seikat vaikuttavat ihmisen muistamattomuuteen esimerkiksi lapsuusajoistaan?
2. Ekshibitionismi ja esilläolon halu. Mitkä seikat ruokkivat sitä ja onko ympäristöllä vaikutuksia?